

25 ปี คำพิพากษา กับคำอุทธรณ์ของสมทรง

บทความพิเศษ

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์

ตีพิมพ์ครั้งแรกใน มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 9 มิ.ย. 2549 – 30 มิ.ย. 2549 (1347-1350)

หากจะต้องนำนวนิยายไทยร่วมสมัยมาจัดแถวเรียงลำดับความสำคัญกันแล้ว นวนิยายเรื่อง *คำพิพากษา* ของชาติ กอบจิตติ ย่อมต้องอยู่ในตำแหน่งหัวแถวอย่างไม่ต้องสงสัย

นอกเหนือจากจะมีรางวัลซีไรท์เป็นใบรับประกันคุณภาพแล้ว *คำพิพากษา* ยังเป็นนวนิยายซีไรท์ที่ประสบความสำเร็จในด้านยอดขายมากกว่านวนิยายซีไรท์เล่มอื่นๆ ได้รับการพิมพ์ซ้ำอยู่เป็นประจำ นับแต่พิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกในปลายปี 2524 จวบจนถึงปัจจุบัน พิมพ์ไปแล้วมากกว่า 40 ครั้ง

นอกจากนี้ ยังเป็นนวนิยายที่นำไปดัดแปลงทำเป็นบทละครโทรทัศน์ และบทภาพยนตร์หลายครั้งหลายครา และเมื่อไม่นานมานี้ก็มีการนำมาดัดแปลงทำเป็นภาพยนตร์โดยใช้ชื่อว่า *อ้ายฟัก*

ที่น่าสนใจคือ "ฟัก" หรือ "ไอ้ฟัก" ชื่อตัวละครเอกของเรื่องกลายเป็นชื่อติดปาก มีการนำไปใช้เป็นเสมือนคำย่อเพื่อหมายถึง "บุคคลผู้ตกเป็นเหยื่อจากอคติของสังคม" ดังจะเห็นว่า

ครั้งหนึ่งอดีตรองประธานรัฐสภาท่านหนึ่งได้เคยตัดพ้อท่านเองว่าตัวเองถูกทำให้เป็นอ้ายฟัก เมื่อถูกกล่าวหาเรื่องข้อเสียดัง

ยิ่งกว่านั้น แม้แต่ในวงการดาราก็ปรากฏว่า ดาราสาวอดีตรองมิสไทยแลนด์เวิลด์ได้เคยอ้างถึงฟักเช่นกัน เพื่อแก้ข่าวซุบซิบเรื่องความสัมพันธ์ซิวสาวกับนักการเมือง ในท่านเองว่าเธอตกอยู่ในสภาพไม่ต่างกับ "ไอ้ฟัก" ขณะเดียวกันก็ยืนยันอย่างหนักแน่นว่าเธอจะไม่เป็นอ้ายฟักที่ยอมให้ข่าวลือมาบงการชีวิต

แม้ว่า "ไอ้ฟัก" จะมีได้กลายเป็นสำนวนที่รับรู้กันแพร่หลายทั่วไปเหมือนกับ "แรมโบ้" แต่ทั้งสองกรณีดังกล่าวมาข้างต้นนับว่ามีนัยยะน่าสนใจอย่างยิ่ง ดังจะได้กล่าวโดยละเอียดในภายหลัง

และเมื่อหันมาสำรวจปฏิกริยาในแวดวงวรรณกรรมวิจารณ์ ก็ยังพบอีกว่านวนิยายเล่มนี้เป็นงานที่ได้รับ การวิเคราะห์วิจารณ์ไว้อย่างกว้างขวางหลากหลายแนว นับตั้งแต่ยังไม่ได้รับรางวัลซีไรท์ จวบจนถึงปัจจุบันเมื่อเวลาผ่านไป 25 ปีแล้ว คำพิพากษา ก็ยังมีเหลี่ยมและมุมให้ครุ่นคิดพิเคราะห์วิจารณ์ได้ไม่รู้จบสิ้น

ดังจะเห็นได้จากบทวิพากษ์วิจารณ์ล่าสุดระหว่าง พิเชฐ แสงทอง "คำพิพากษา" "ไอ้ฟัก" แบบของนักสู้" และ อีราวดี ไตลังคะ "กว่าสองทศวรรษ คำพิพากษา : ใครกันแน่ที่อยู่ในร่างแห" ในคนรักหนังสือ ฉบับที่ 1 ปีที่ 1 ประจำเดือนเมษายน 2548

คำพิพากษา ในฐานะรอยต่อของวรรณกรรมสองกระแส

เวลารวม 25 ปี นับแต่ *คำพิพากษา* พิมพ์เผยแพร่ แม้โดยตัวเลขจะนับว่าไม่เนิ่นนานนัก แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าในห้วงเวลาดังกล่าววรรณกรรมไทยร่วมสมัยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อย้อนกลับไปประเมินสถานะของนวนิยายเล่มนี้จากความรู้เกี่ยวกับสภาพวรรณกรรมในปัจจุบัน เราสามารถกล่าวได้ว่า

คำพิพากษา คือหัวเลี้ยวอันสำคัญยิ่งของกระแสธารวรรณกรรมไทยร่วมสมัย โดยเฉพาะในฐานะที่เป็นรอยต่อของการเปลี่ยนผ่านจากกระแสวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่เฟื่องฟูสุดในช่วง 2516-2519 มาสู่กระแสวรรณกรรมสร้างสรรค์ซึ่งกลายเป็นกระแสหลักสำหรับวรรณกรรมคุณภาพในยุคปัจจุบัน

การผลัดแผ่นดินทางวรรณกรรมดังกล่าวนี้เป็นผลโดยตรงมาจากความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของสังคมไทยในช่วงนั้น ปี 2524 อันเป็นปีที่นวนิยายเรื่อง *คำพิพากษา* พิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรก ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของจุดจบลัทธิมาร์กซ์ในประเทศไทย หรือสิ่งที่นักประวัติศาสตร์นอกคอกอย่าง สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล เรียกว่า

"The wholesale abandonment of Marxism in Thailand" ("การโละทิ้งแบบเทกระจาดลัทธิมาร์กซ์ในประเทศไทย")

กล่าวคือ ในปี 2524 นั้นความขัดแย้งระหว่างแกนนำพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) กับนักศึกษาและปัญญาชนที่เข้าร่วมกับพรรค ภายหลังจากเหตุการณ์การสังหารหมู่ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งเริ่มคุกรุ่นมาก่อนหน้านี้ ได้มาถึงจุดแตกหักชนิดที่มีอาจประนีประนอมกันได้ต่อไป

อดีตผู้นำนักศึกษาหลายคนที่หันหลังให้กับ พคท. ได้ออกมาโจมตีความคิดและแนวทางการปฏิวัติสังคมไทยของ พคท. อย่างเปิดเผย ประกอบกับนโยบายปราบคอมมิวนิสต์ภายใต้รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่ใช้การเมืองนำการทหาร (รู้จักกันในชื่อล่าลงวาทนโยบาย "66/23") โดยประกาศนิรโทษภัยผู้เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่ออกมามอบตัวกับทางการเริ่มสัมฤทธิ์ผล

จากปัจจัยภายในและภายนอกดังกล่าว ปี 2524 จึงเป็นปีที่ "ป่าแตก" เมื่อนักศึกษาและปัญญาชนทยอยกันออกจากป่ากลับสู่เมืองระลอกแล้วระลอกเล่า และนับจากนั้นเป็นต้นมา พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยก็ถูกกดดันกวาดล้างจนแทบไม่เหลือที่ยืนในสังคมไทย ไม่ว่าจะ เป็นในเขตป่าเขาหรือในเขตเมือง

แรงกระเพื่อมของ "ป่าแตก" ที่ส่งผลสะท้อนต่อวงการวรรณกรรมไทยก็คือ บรรดานักคิดและนักเขียนรุ่นใหม่ทั้งที่ออกมาจากป่าอย่าง วิสา ศัญทัพ วัฒน์ วรรณยางกูร ศิลา โคมฉาย รวมทั้งนักเขียนฝ่ายก้าวหน้าที่ทำงานอยู่ในเมือง ได้ลุกขึ้นมาตั้งคำถามกับแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิตเพื่อประชาชน ซึ่งเป็นทั้งบรรทัดฐานและเป้าหมายในการสร้างงานของนักเขียนกลุ่มนี้

วรรณกรรมเพื่อชีวิต วรรณกรรมสังคมนิยมได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักว่าเป็น "วรรณกรรมโฆษณาชวนเชื่อ" "วรรณกรรมสูตรสำเร็จ" (ดูรายละเอียดใน "จัดรัสความคิด วิสา ศัญทัพ วัฒน์ วรรณยางกูร" โลกหนังสือ ปีที่ 4 ฉบับที่ 10 ก.ค.2524)

ขณะเดียวกัน พวกเขาก็พยายามแสวงหาแนวทางใหม่ๆ ในการสร้างงานวรรณกรรม อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ควรตั้งข้อสังเกตเบื้องต้นไว้ ณ ที่นี้ คือ

แม้ว่ากลุ่มนักเขียนเหล่านี้จะฮึดอัดและไม่พอใจกับ "วรรณกรรมเพื่อชีวิต" แต่ใช้ว่าคนเหล่านี้จะปฏิเสธแนวคิดเรื่องพันธกิจทางสังคมของวรรณกรรมและนักเขียนโดยสิ้นเชิง พวกเขาอยู่ในสถานะไม่ต่างไปจากนักศึกษาและปัญญาชนที่ออกห่างจากพรรคคอมมิวนิสต์แต่อย่างใด นั่นคือ

ในทางความคิดแล้วพวกเขาส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อในอุดมการณ์อันสูงส่ง และการอุทิศตนเองเพื่อแก้ไขปัญหาความอยุติธรรมสังคม ความเหลื่อมล้ำทางสถานะของคน แต่ขณะเดียวกัน จากประสบการณ์ตรงที่ได้สัมผัสกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยพวกเขาจับไม่ได้กับแนวทางและวิธีคิดหลักๆ ของพรรค

นี่คือความขัดแย้งภายในตัวเองซึ่งได้กลายมาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของคนกลุ่มนี้ ไม่ว่าจะพวกเขาจะหันไปทำอะไร เราจะสามารถเห็นร่องรอยของความขัดแย้งในตัวเองนี้อย่างชัดเจน

กล่าวเฉพาะกลุ่มนักเขียนแนววรรณกรรมเพื่อชีวิต เราจะพบได้ว่า

ด้านหนึ่ง พวกเขายังมีความเชื่ออย่างมั่นคงว่าวรรณกรรมและนักเขียนพึงมีบทบาทที่จะตีแผ่ปัญหาสังคม แต่ในอีกด้านหนึ่ง พวกเขารู้สึกว่วรรณกรรมเพื่อชีวิตในแบบที่ พคท. กำหนดให้เขียนนั้นมีลักษณะเป็นลัทธิคัมภีร์ (dogmatic) คับแคบ และ เป็นสูตรสำเร็จจนเกินไป

ในช่วงของการแสวงหาแนวทางใหม่นี้ แนวโน้มที่เกิดขึ้นในหมู่นักเขียนเหล่านี้คือการมองวรรณกรรมโดยจำแนกออกเป็น รูปแบบ และเนื้อหา อย่างเด็ดขาดชัดเจน ตามมาด้วยความคิดที่มองว่าการนำเสนอเนื้อหาดีแก้ปัญหาสังคมยังเป็นสิ่งพึงกระทำ แต่ข้อที่ควรต้องพัฒนาปรับปรุงคือรูปแบบ

จึงไม่น่าแปลกใจที่เราจะพบว่าวรรณกรรมของนักเขียนรุ่นใหม่ในช่วงนี้ยังคงวนเวียนอยู่กับการนำเสนอปัญหาความอยุติธรรมในสังคมและความทุกข์ยากของประชาชน แต่มีความพยายามจะหารูปแบบที่ต่างไปจากเดิมมานำเสนอ

กรณีของ คมทวน คันธนู น่าจะเป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นความพยายามดังกล่าวข้างต้น เมื่อเขาหันไปศึกษารูปแบบบทวีนิพนธ์โบราณของไทย และนำมาใส่เนื้อหาใหม่

คำพิพากษา ของ ชาตี กอบจิตติ ก่อกำเนิดขึ้นภายใต้บริบทดังกล่าวข้างต้น เราจะเห็นได้ไม่ยากว่า นวนิยายเล่มนี้สอดใส่แรงยึดยุตระหว่างความมุ่งมั่นที่จะสานต่อพันธกิจ ของวรรณกรรมและความเคลือบแคลงใจต่อวรรณกรรมเพื่อชีวิต แสดงผ่านพล็อตสองพล็อตในนวนิยายเล่มนี้นั้นคือ

พล็อตเกี่ยวกับชะตากรรมของปัจเจกชนผู้ตกเป็นเหยื่อของอคติสังคม กับพล็อตว่าด้วยการล่มสลายของสังคมชนบทท่ามกลางการรุกคืบเข้ามาของวิถีชีวิต แบบสมัยใหม่

คำพิพากษา นรกคือผู้อื่น

สิ่งที่ทุกคนจดจำได้เกี่ยวกับนวนิยาย *คำพิพากษา* คือประเด็นเรื่องความเหี้ยมโหดอันเกิดจากการตัดสินผู้อื่นอย่างมีอคติ ฟักถูกกล่าวหาว่าหลับนอนกับเมียของพ่อโดยปราศจากมูลความจริงและไม่ว่าฟักจะพยายามแก้ตัวอย่างไรก็ไม่มีใครยอมเชื่อ เพราะชาวบ้านได้ปักใจเชื่อไปแล้วว่าเขานอนกับแม่เลี้ยง ฟักกลายเป็นหมาหัวเน่าในสังคม เป็นที่รังเกียจเดียดฉันท์จากคนทั้งหมู่บ้าน จนต้องหันไปกินเหล้าแก้กลุ้ม

และในท้ายที่สุดก็ลงแดงตายเหมือนหมาข้างถนน

คำประกาศเกียรติคุณของคณะกรรมการซีไรท์ได้หยิบประเด็นนี้มายกย่อง โดยชี้ว่านวนิยายเล่มนี้ได้เสนอแนวคิดที่ว่า

"คนในฐานะปัจเจกชนมักตกเป็นเหยื่อความเชื่อและคำตัดสินของสังคม แม้ว่าจะมีความจริงหรือไม่ก็ตาม"

อันนำมาสู่ข้อสรุปว่า *คำพิพากษา* "เป็นนวนิยายที่มีการผสมผสานอย่างกลมกลืนระหว่างแนวคิดที่มีลักษณะสากล รูปแบบและเนื้อหาซึ่งสะท้อนเอกลักษณ์ของสังคมไทย"

ที่สำคัญชะตากรรมของฟักยังได้รับยกระดับขึ้นไปเป็นปัญหาเชิงปรัชญา ดังจะเห็นได้จากบทวิเคราะห์ของ ศ.ดร.เจตนา นาควัชระ ที่เสนอว่า

ข้าพเจ้าไม่คิดว่าเราจะเอาทฤษฎีมาร์กซิสต์ในเรื่องชนชั้นมาอธิบายปัญหานี้ได้ นวนิยายเรื่อง คำพิพากษา ผ่านเลเยอร์ระดับของปรัชญาการเมืองไปสู่ อภิปรัชญาเสียแล้ว ในโลกของวรรณกรรมเรื่องนี้ คำว่า "เพื่อนร่วมโลก" คำว่า "เพื่อนมนุษย์" ไม่มีอยู่ในศัพท์านุกรม โลกนี้เต็มไปด้วย "คนอื่น" และเป็นดังที่นักปราชญ์ฝรั่งเศส ฌอง ปอล ซาทร์ เคยกล่าวเอาไว้ในละครเรื่องหนึ่งของเขาว่า "นรกก็คือผู้อื่น" (ทางอันไม่รู้จบของวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์ หน้า 79)

การตีความชะตากรรมของฟักดังกล่าวข้างต้นคือความพยายามแปรปัญหาอันมีลักษณะเฉพาะตัวของฟักให้กลายเป็นปัญหาอันมีลักษณะสากล โดยมองข้ามมิติทางสังคม เพศสถานะ ชนชั้น และเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ที่ดำรงอยู่ในตัวงาน

ฟักนักการภารโรงไว้ที่ซุกหัวนอนต้องอาศัยวัดอยู่ ผู้ถูกครุใหญ่โง่งเงิน ถูกชาวบ้านรังเกียจ เดียดฉันท์ ได้กลายมาเป็นตัวแทนของปัจเจกชนที่ตกเป็นเหยื่อของความอคติ ส่วนครุใหญ่ และชาวบ้านก็กลายเป็น "สังคม" หรือ "คนอื่น"

จึงไม่น่าประหลาดใจที่นักการเมืองระดับประธานรัฐสภา หรือดาราซึ่งเป็นผู้หญิง จะสามารถระบุตัวเองว่าเป็น "ไอ้ฟัก" ภารโรงขี่เมมาประจำหมู่บ้านได้อย่างไม่ตะขิดตะขวงใจ

ทุกคนต่างสามารถเป็น "ไอ้ฟัก" ได้ทั้งสิ้น และทุกเมื่อที่พวกเขาต้องการความเห็นใจจากสังคมที่พวกเขาคิดว่ามีอคติต่อเขา

คำพิพากษา กับการล่มสลายของสังคมชนบท

อย่างไรก็ตาม *คำพิพากษา* มิได้นำเสนอแต่ปัญหาชะตากรรมของปัจเจกชนเท่านั้น นวนิยายเล่มนี้ยังได้พยายามสืบทอดพันธุกิจทางวรรณกรรมตามคตินิยมของวรรณกรรมเพื่อชีวิตด้วยการตีแผ่ปัญหาของสังคม โดยเฉพาะปัญหาอันเกิดจากการเร่งรัดพัฒนาประเทศให้ทันสมัย อันนำมาซึ่งความวิบัติของวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม และความย่อยยับของระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชน

นวนิยายเล่มนี้ก็เหมือนกับวรรณกรรมเพื่อชีวิตอีกจำนวนมากในช่วงนั้นที่พยายามชี้ให้เห็นถึงความล่มสลายชนบทอันเกิดขึ้นจากการรุกรานของการพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่

หมู่บ้านของฟัก คือภาพจำลองเส้นทางสู่ความวิบัติของหมู่บ้านในชนบทไทยอันเนื่องมาจากแผนพัฒนาสู่ความเป็นสมัยใหม่

นวนิยายเรื่องนี้เปิดเรื่องมาด้วยวิถีชีวิตของชาวบ้านที่อยู่กันอย่างสงบ มีวัดและเจ้าอาวาสอันเป็นตัวแทนของศาสนาซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของสังคม ชนบท และเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน (*คำพิพากษา*, ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 31, 2543 หน้า 11)

แต่เมื่อมีถนนตัดผ่านเชื่อมโยงหมู่บ้านแห่งนี้เข้ากับเมือง ทุกอย่างก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ที่เห็นได้ชัดเจนคือวิถีชีวิตของชาวบ้าน จากที่เคยชื่นชมวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างลึกซึ้ง ชาวบ้านเริ่มหันไปหลงใหลภาพยนตร์อันเป็นตัวแทนของความทันสมัย (หน้า 96)

ความสะดวกสบายในการเดินทางส่งผลให้โรงเรียนประจำหมู่บ้านยกระดับขึ้นเป็นโรงเรียนประจำตำบล มีการขยายชั้นเรียนจากระดับประถมต้นมาเป็นถึงประถมปลาย วัดและเจ้าอาวาสเริ่มสูญเสียบทบาทในฐานะผู้นำในชุมชนให้กับโรงเรียนและครุใหญ่ (หน้า 19)

จากที่แสดงอย่างแจ่มแจ้งถึงการสลับที่ของสถานะทางสังคมในฐานะตัวแทนของศีลธรรมอันดีระหว่างเจ้าอาวาสกับครุใหญ่ คือฉากที่ครุใหญ่เล่นบท "พระมาโปรด" ผู้ไม่ติดใจถือสาหาความกับฟักที่ลุกขึ้นมากล่าวหาครุใหญ่ว่าโง่งเงิน ดังจะเห็นจากบทบรรยายความรู้สึกของชาวบ้านต่อการกระทำของครุใหญ่ในฉากนี้ว่า

สายตาทุกคู่ของชาวบ้านที่มองมายังภาพของครุใหญ่ซึ่งยืนให้อภัยฟักอยู่นี้ เหมือนกับได้มองภาพพุทธประวัติที่แขวนอยู่ที่วัด ตอนพระพุทธองค์เทศนาโปรดองค์สิมมาล บางคนหันเข้าซุบซิบกันถึงความดีของครุใหญ่ที่มีใจเมตตาราวกับพระไม่นึกโกรธไอ้ฟัก ทั้งๆ ที่มันกล่าวให้เสียชื่อเสียง (หน้า 276)

ในที่นี้ ครุใหญ่ไม่เพียงแต่จะได้รับการชื่นชมว่าเป็นผู้ทรงศีลเยี่ยงพระเท่านั้น แต่ถูกยกย่องให้เป็นเสมือนพระพุทธเจ้าผู้โปรดสัตว์เลยทีเดียว

ฟักและพ่อของฟักเป็นตัวแทนแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของศูนย์อำนาจที่เกิดขึ้นในชุมชนเพียงชั่วหนึ่งรุ่นอายุคน พ่อของฟักเมื่อครั้งยังมีชีวิตเป็นคนของวัด ทำงานและดำรงชีพอยู่ได้โดยอาศัยใบบุญจากวัดและความเมตตาของเจ้าอาวาส ครั้นมาถึงรุ่นของฟัก ศูนย์กลาง

อำนาจได้ย้ายมาอยู่ที่โรงเรียนและครูใหญ่ ฟักก็เหมือนพ่อของเขาในแง่ที่ต้องมาียดอาชีพเป็น
ภารโรงประจำโรงเรียน ยังชีพอยู่ได้ด้วยเงินเดือนจากโรงเรียนและความเมตตาของครูใหญ่ แต่
ครูใหญ่นั้นมิได้ชื่อตรงและอยู่ในศีลในธรรมเหมือนเจ้าอาวาส ฟักจึงต้องพบกับชะตากรรมอัน
โหดร้ายผิดกับพ่อของเขา

ความแตกต่างระหว่างเจ้าอาวาสผู้อยู่ในศีลในธรรม และครูใหญ่ปีศาจในคราบนักบุญผู้โกงเงิน
ของฟัก บอกเราอย่างไม่อ้อมค้อมว่านวนิยายเล่มนี้มองการพัฒนาและความทันสมัยเช่นไร

นวนิยายได้พยายามย้ำเตือนให้ผู้อ่านตระหนักถึงบทบาทของฟักในฐานะตัวแทนของชนบทไว้ใน
หลายครั้งหลายครา โดยเฉพาะในฉากที่ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านกำลังเห่อและเร่ร่ำกับการมาของ
ไฟฟ้า ฟักเป็นคนเดียวในหมู่บ้านที่ต้องการจตุรงค์โลกและวิถีชีวิตชนบทไว้อย่างไม่หวั่นไหว
ในขณะที่ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านพากันทิ้งเกวียนกระโถดขึ้นรถสองแถวตามขบวนความทันสมัยกัน
ไปจนหมดสิ้น

*ฟักไม่เคยร่วมเดินเดินด้วย ไม่เคยเดินตามขบวนแห่ที่วุ่นวายนี้ แต่รู้สึกพึงใจอยู่ลึกๆ ที่ไม่มีใครมา
สนใจเขาเหมือนเมื่อก่อน...*

*เขายังคงใช้ตะเกียงกระป๋องส่องแสงแดงๆ อยู่ภายในกระดอบ ยังคงพอใจกับหม้อข้าวหม้อบู้
ยังคงพอใจกับเตาอังโล้ไทรมาๆ และยังเป็นสบายกับสายลมที่โชยมา ยังคงดับกระหายด้วยน้ำฝน
ในดุ่มข้างกระดอบ และยังคงพอใจที่จะอยู่อย่างนี้ต่อไป (หน้า 227)*

ในแง่นี้ ความตายของฟักจึงมิได้เป็นเพียงความตายของปัจเจกชนผู้เป็นเหยื่อของอคติเท่า นั้น
แต่ยังเป็นความตายของชนบทด้วย โดยเฉพาะจากจบที่ศพของฟักกลายเป็นหนูตะเภาทดลอง
เมอร์เผาศพไฟฟ้า ก็ชัดเจนแจ่มแจ้งว่า

วิถีชีวิตชนบทจะต้องถูกเผาไหม้จนปนเปื้อนด้วยไฟฟ้าของความทันสมัย

พล็อตปัจเจกชนเป็นเหยื่อของสังคม และพล็อตชนบทเป็นเหยื่อของการพัฒนาให้ทันสมัยใหม่
ดูจะสอดประสานรับส่งกันด้วยดีผ่านตัวละครฟักผู้รับบทบาทในฐานะปัจเจกชนและวิ ถีชีวิต
ชนบท ในแง่นี้ดูเหมือนว่า คำพิพากษา จะหาทางออกให้กับวิกฤตศรัทธาต่อวรรณกรรมเพื่อชีวิต
ของนักเขียนในยุคนั้นได้อย่างค่อนข้างลงตัว กล่าวคือ

พล็อตเรื่องชนบทล่มสลายเป็นการสืบทอดพันธกิจต่อสังคมของนักเขียนตามคติความเชื่อใน
แบบวรรณกรรมเพื่อชีวิต แต่ในเวลาเดียวกัน พล็อตเรื่องปัจเจกชนเป็นเหยื่อของอคติสังคม มิใช่
เหยื่อของการกดขี่ขูดรีด

หรือชนชั้นปกครองก็แสดงให้เห็นถึงการปฏิเสธจุดยืนของงานเขียนแนววรรณกรรมเพื่อชีวิตที่ทุก
อย่างล้วนผูกโยงเข้ากับปัญหาความขัดแย้งทางชนชั้น

ข้อพึงสังเกตประการหนึ่งในกรณีพล็อตสองพล็อตดังกล่าวข้างต้นคือ นับว่าเป็นเรื่องแปลกที่
พล็อตการล่มสลายของชนบทในนวนิยายเล่มนี้ได้รับการพูดถึงน้อยมาก การวิจารณ์ที่ผ่านมา
ส่วนใหญ่ต่างเพ่งเล็งไปยังพล็อตปัจเจกชนเป็นเหยื่อของอคติสังคมเป็นส่วนใหญ่

บทวิจารณ์ล่าสุดสองชิ้นของ พิเชฐ แสงทอง และ อีราวดี ไตลังคะ ดังได้เอ่ยถึงข้างต้นที่
วิเคราะห์ทฤษฎีการเล่าเรื่องนวนิยายเล่มนี้ต่างก็มุ่งพิจารณาประเด็นดังกล่าวเป็นสำคัญ

*ผู้เขียนเองเมื่อครั้งที่พยายามนำการวิจารณ์แนวรื้อสร้างมาวิเคราะห์นวนิยายเล่มนี้ ก็เริ่มต้นจาก
สมมุติฐานว่านวนิยายเล่มนี้พยายามนำเสนอแนวคิดเรื่องมหันตภัยของการพิพากษาอย่างมีอคติ
และชี้ให้เห็นว่านวนิยายติดกับดักอคติของตนเองในการพิพากษาให้ชาวบ้านและครูใหญ่เป็น
ผู้ร้ายของเรื่อง ("คำพิพากษาที่ติดข้องอยู่กับอคติ" คนกับหนังสือ 131-137)*

หากนวนิยายเรื่อง *คำพิพากษา* คือรอยต่อของวรรณกรรมสองกระแส เราก็อาจจะกล่าวได้ว่าการวิจารณ์นวนิยายเรื่องนี้เท่าที่ผ่านมาก็ให้เห็นถึงจุดหักเหของวรรณกรรมวิจารณ์สองกระแสเช่นกัน การที่นักวิจารณ์ส่วนใหญ่เลือกจะไม่มองประเด็นความล่มสลายของสังคมชนบท และเฟื่องพินิจเฉพาะเรื่องปัจเจกชนตกเป็นเหยื่อของสังคม สะท้อนให้เห็นถึงภาวะตกต่ำของกระแสวรรณกรรมวิจารณ์แนวเพื่อชีวิต และความรุ่งเรืองของกระแสวรรณกรรมวิจารณ์แนวเสรีนิยมที่กำลังรุกคืบเข้ามาแทนที่

และได้กลายเป็นบรรทัดฐานใหม่ของวรรณกรรมวิจารณ์ในสังคมไทย

พล็อตปัจเจกชนเป็นเหยื่อของสังคม และชนบทเป็นเหยื่อของการพัฒนา แม้ว่าจะแลดูลงตัวอย่างหมดจด แต่ไม่ว่าจะไม่มีปัญหา โดยเฉพาะเมื่อเราพิจารณาในรายละเอียดตามท้องเรื่องคำถามที่ชวนให้ขบคิดคือ

ชนบทเป็นเหยื่อของความทันสมัยแน่หรือ และฟักเป็นปัจเจกชนที่ต้องการกำหนดวิถีชีวิตตนเองจริงหรือ

ชาวบ้านใน คำพิพากษา

หากฟักทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมพล็อตสองพล็อตตั้งว่าเข้าด้วยกัน "ชาวบ้าน" ในนวนิยายเรื่องนี้ก็คือผู้สร้างรอยปริให้กับความกลมกลืนสอดคล้องกันของพล็อตสองพล็อตตั้งกล่าว ครูใหญ่ซึ่งเป็นตัวแทนอำนาจรัฐและความทันสมัยอาจจะโกงเงินฟัก แต่สาเหตุสำคัญที่ทำให้ฟักต้องตายเหมือนหมากลางถนน มิใช่ครูใหญ่แต่คือชาวบ้านและวัฒนธรรมหมู่บ้านต่างหาก

เราจะพบว่าภาพของชาวบ้านใน คำพิพากษา แตกต่างอย่างหน้ามือเป็นหลังมือกับชาวบ้านในอุดมคติที่พบเป็นประจำในวรรณกรรมเพื่อชีวิต กล่าวคือ ชาวบ้านในเรื่องนี้มีได้มีจิตใจโอบอ้อมอารี ช่วยเหลือเกื้อกูล และเห็นอกเห็นใจกันแต่อย่างใด

ในทางตรงกันข้าม ชาวบ้านใน คำพิพากษา มีจิตใจคับแคบ อิจฉาดารอน ช่างประจบประแจง ขมขบที่จะขมแครงคนที่อ่อนแอกว่า และพร้อมสยบยอมกับผู้มีอำนาจเหนือตน

ชาวบ้านใน คำพิพากษา ห่างไกลอย่างลิบลับจากภาพชาวบ้านในวรรณกรรมเพื่อชีวิต เช่น "ขอแรงหน่อยเถอะ" ของ ศรีบูรพา "หยาดเหงื่อและความทรนง" ของ อิศรา อมันตกุล ตลอดจนงานของนักเขียนฝ่ายซ้ายในช่วงประชาธิปไตยแบ่งบานระหว่างปี 2516 - 2519

นอกจากนี้ หากเทียบกับภาพของชาวบ้านในรวมเรื่องสั้นอมตะ *ฟ้าบ่กั้น* ของ ลาว คำหอม เรายังพบว่าแม้ว่าชาวบ้านใน *ฟ้าบ่กั้น* จะมีใช่ชาวบ้านในอุดมคติเหมือนชาวบ้านในวรรณกรรมเพื่อชีวิต แต่พวกเขาก็ห่างไกลจากภาพชาวบ้านใน คำพิพากษา มากนัก

พวกเขาอาจจะซื้อจวนชวนหัวร่อแกมสมเพช (ในสายตาผู้อ่านชาวเมือง) จะเห็นแก่ตัวในบางครั้ง บางคราว จะหวาดกลัวเจ้านายจนลนลาน

แต่ชาวบ้านเหล่านี้ถูกนำเสนอในฐานะปัจเจกชนที่มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างกันไป ผิดกับชาวบ้านใน คำพิพากษา ที่มีลักษณะเป็นภาพเหมารวมของ "ความเป็นชาวบ้าน"

ภาพชาวบ้านใน คำพิพากษา เป็นภาพที่ใกล้เคียงกับชาวบ้านในเหตุการณ์สังหารหมู่ที่ธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ผู้กลุ่มรุมทำร้ายนักศึกษาอย่างเมามันและเห็นกระหาย จับนักศึกษาแขวนคอกับต้นไม้ขามที่สนามหลวง จุดไฟเผาคนทั้งเป็น ท่ามกลางฝูงชนที่โห่ร้องด้วยความสะใจ

โดยเฉพาะในฉากชาวบ้านมุงดูฟักตีหมาดำที่สงสัยว่าบ้าจนตายกลางหมู่บ้าน ผู้เล่าเรื่องได้บรรยายปฏิบัติการของชาวบ้านไทยมุงไว้ได้อย่างชวนสะท้านใจว่า

"พวกยีนดูต่างนึ่งเงียบ อาการเกร็งอาจทำให้พวกเขาสับสนใจลงชั่วครู่ก็เป็นได้ - ฟาดซี - ฟาดซี - ฟาดลงไปเลย - เอ้อ ตรงนั้นแหละ นั่น - ซ้ำ ซ้ำสิ เสียงเหล่านี้ดังอยู่ในใจของผู้ดูแลแต่ละคน แม้ว่าจะไม่ทุกคน แต่เชื่อเถอะว่าเสียงนี้ต้องมีอยู่..." (หน้า 83)

ฉากฟักตีหมาต๋าดตายเป็นฉากสำคัญฉากหนึ่งในนวนิยายเรื่องนี้ เพราะหมาต๋าดที่สงสัยว่าบ้าตัวนี้ทำหน้าที่เป็นเสมือนสัญลักษณ์แทนฟัก ในแง่ที่ทั้งหมาต๋าดและฟักต่างก็ถูกชาวบ้านตัดสินอย่างมีอคติว่าเป็น "ภัยต่อสังคม"

เพียงเพราะหมาต๋าดมีอาการน้ำลายแตกฟองในวันที่อากาศร้อนจัด ชาวบ้านก็ด่วนสรุปว่ามันต้องเป็นหมาบ้า เหมือนกับที่เพียงเพราะฟักนอนร่วมชายคากับมายสมทรง ชาวบ้านก็ปักใจเชื่อทันทีว่าเขานอนกับเมียของพ่อ

ฟักต้องตกที่นั่งเป็นผู้สังหารหมาต๋าดอย่างจำใจ เป็นหนึ่งในตลกร้ายของโชคชะตา (irony of faith) ของนวนิยายเล่มนี้ เพราะแทนที่เขาจะเข้าใจและเห็นใจเจ้าหมาต๋าดผู้ประสบชะตากรรมเดียวกับเขา การณ์กลับกลายเป็นว่าเขาต้องทำหน้าที่เป็นเพชรฆาตเสียเอง

บทบรรยายปฏิกิริยาในใจของชาวบ้านที่กระหึ้นกระหือหรือจะฆ่าหมาต๋าดให้ตายดั่งที่ยกมาข้างต้น โดยนัยแล้วจึงเป็นภาพเชิงเปรียบเทียบ ทำหน้าที่เปิดเผยความรู้สึกส่วนลึกในใจของชาวบ้านที่พร้อมจะกระทำกับฟักเฉกเช่นเดียวกัน

ดังจะเห็นได้จากฉากท้ายเรื่องเมื่อฟักถูกตำรวจจับเพราะลุกขึ้นมาตะโกนตำหนิครุใหญ่ว่าโกงเงินต่อหน้านักเรียนทั้งโรงเรียน ปฏิกิริยาของชาวบ้านที่แสดงออกมานั้นไม่ต่างจากปฏิกิริยาที่มีต่อหมาต๋าดแต่อย่างใด

"สายตาแต่ละคู่ [ของชาวบ้าน] กลับมีแววเกลียดชังสนองกลับมา มันมีทั้งเยาะเย้ยสมน้ำหน้า ขอบใจ บางคนถึงกับหัวเราะออกมาดังๆ ขณะที่รีวขบวนผ่าน รวกับว่าตำรวจสองนายได้จับเอาสัตว์ประหลาดที่มีรูปร่างหน้าตาน่าขบขันมาประจานให้ดู..." (หน้า 269-270)

การเปรียบเทียบฟักว่าเหมือน "สัตว์ประหลาด" ยิ่งช่วยตอกย้ำความเหมือนกันระหว่างหมาต๋าดและฟักในสายตาของชาวบ้านให้ชัดเจน หนักแน่นขึ้นไปอีก

อย่างไรก็ตาม ที่สำคัญสุดคือบทบรรยายความรู้สึกของชาวบ้านต่อหมาต๋าดได้เสนอภาพเชิงลบของชาวบ้านได้อย่างน่าสนใจ

กล่าวคือ ในฉากนี้ผู้เล่าเรื่องบรรยายไว้ว่าชาวบ้านเหล่านี้ต่าง "ยีนดูนึ่งเงียบ" โดยมีได้แสดงอาการใดๆ ทั้งสิ้น แต่ผู้เล่าเรื่องใช้เทคนิค "free indirect speech" ที่ถ่ายทอดคำพูดหรือความในใจตัวละครผ่านเสียงผู้เล่าเรื่อง เปิดเผยความในใจของคนเหล่านี้ว่า

ภายใต้ใบหน้าท่าทางที่สงบเสงี่ยมนั้น พวกเขาต่างกระหายจะเห็นฟักฆ่าเจ้าหมาตัวนี้ให้ตายคามือ "ฟาดซี - ฟาดซี - ฟาดลงไปเลย - เอ้อ ตรงนั้นแหละ นั่น - ซ้ำ ซ้ำสิ"

และเหมือนกับจะเป็นการตักคอกผู้อ่านที่อาจไม่เชื่อว่าชาวบ้านจะมีจิตใจโหดเหี้ยมได้ขนาดนี้ ผู้เล่าเรื่องได้ย้ำด้วยประโยคปิดท้ายฉากนี้ว่า "แต่เชื่อเถอะว่าเสียงนี้ต้องมีอยู่"

ภาพของชาวบ้านในฉากนี้จึงมิได้เพียงชี้ให้เห็นความอำมหิตเท่านั้นแต่ยังสะท้อนความซึ่ซลาดของชาวบ้านไปพร้อมกัน นั่นคือพวกเขาใจหนึ่งทั้งสะใจและกระหายที่จะเห็นเจ้าหมาต๋าดถูกฟาดจนตายคาไม้ แต่ก็ตาขาวเกินกว่าจะแสดงอาการปฏิกิริยาใดๆ ออกมา

นี่นับเป็นบทบรรยายในวรรณกรรมไทยสมัยใหม่ที่กะเทาะแก่น "วัฒนธรรมไทยมุง" ได้อย่างแจ่มแจ้งที่สุด

และสำหรับผู้ที่เคยผ่านหรือเห็นภาพการสังหารหมู่ในกรณี 6 ตุลา เมื่ออ่านบทบรรยายชาวบ้าน ในฉากนี้ ย่อมอดจะเกิดความรู้สึกเหมือนกำลังดูหนังฉายซ้ำ (deja vu) ไม่ได้

ผมไม่อยากจะคิดไปไกลถึงขั้นว่า การสร้างภาพของชาวบ้านใน *คำพิพากษา* ในแง่หนึ่งแล้วคือ สาธกนิทาน (allegory) ของเหตุการณ์สังหารหมู่ 6 ตุลา แต่ผมคิดว่าความโหดเหี้ยมเกินมนุษย์ ของเหตุการณ์ 6 ตุลาส่งผลสะท้อนสำคัญต่อทัศนคติของนักศึกษาและปัญญาชนที่มีต่อ ชาวบ้าน ภาพชาวบ้านในนวนิยายเล่มนี้คือประจักษ์พยานของท่าทีที่เปลี่ยนไปนี้

แต่ที่ชัดเจนจนยากจะปฏิเสธได้ก็คือ ความตายของฟักและความล่มสลายของชนบทล้วนเกิดขึ้น ด้วยน้ำมือของชาวบ้านในหมู่บ้านเป็นสำคัญ การจะโยนบาปทิ้งปวงไปยัง "การพัฒนา" และ "ความเป็นสมัยใหม่" แต่ถ่ายเดียวจึงออกจะลำบากสักหน่อย

เพราะตามท้องเรื่องแล้ว ไม่ว่าจะเป็ถนนหรือไฟฟ้าอันเป็นตัวแทนของการพัฒนาล้วนเป็นสิ่งที่ ชาวบ้านต่างอยากได้ใคร่มี และลงทุนลงแรงขวนขวายหามาทั้งสิ้น ดังที่ผู้เล่าเรื่องกล่าวถึงการ เข้ามาของไฟฟ้าในหมู่บ้านแห่งนี้ไว้ว่า

"พวกชาวบ้านต่างเร่งช่วยเจ้าหน้าที่ปักเสาซีเมนต์เพื่อให้เสร็จรวดเร็ว หนักอกหนักใจที่ร้อนรุ่มรอ คอย ยอมเสียสละทุกอย่างทั้งกำลังกายและกำลังเงิน เพื่อให้ได้มาซึ่งความสะดวกสบายในวันข้างหน้า เพื่อความศิวิไลซ์ของตำบล" (หน้า 227)

ชาวบ้านใน *คำพิพากษา* จึงห่างไกลจากภาพแบบฉบับของเรื่องเล่าเกี่ยวกับความล่มสลายของ ชนบท ที่มักนำเสนอภาพชาวบ้านในฐานะผู้ตกเป็นเหยื่อ ถูกรุกราน ข่มเหง รังแก โดยตัวแทน ของอำนาจรัฐและความทันสมัย

ไฟฟ้า อันเป็นตัวแทนของความทันสมัยที่นำ "ความวิบัติ" มายังชุมชนแห่งนี้ มิใช่สิ่งที่อำนาจรัฐ ยัดเยียดให้กับชาวบ้าน

แต่เป็นสิ่งที่ชาวบ้านกระเสือกกระสนนำเข้ามาในหมู่บ้าน

ฟักไม่ใช่คนนอกใน *คำพิพากษา*

หากภาพเสนอของชาวบ้านทำให้เราไม่อาจพูดได้เต็มปากว่าชาวบ้านและชนบทกลายเป็นเหยื่อ จากการรุกรานของการพัฒนาและความเป็นสมัยใหม่ ภาพของฟักในนวนิยายเรื่องนี้ก็ดูจะ ห่างไกลจากความเป็นปัจเจกชนในความหมายของ ผู้ใฝ่หาอิสระและความเป็นตัวของตัวเอง

แนวคิดเรื่องปัจเจกชนตกเป็นเหยื่อของสังคมเป็นแนวคิดของชนชั้นกลางในสังคมสมัยใหม่ที่ มองตนเองเป็น "ปัจเจกชน" ผู้เทิดทูนคุณค่าของความเป็นตัวของตัวเอง เป็นอิสระจากชนบบแบบ แฝงและค่านิยมของสังคม

ตัวละครผู้เป็นแบบฉบับของ "ปัจเจกชน" ตามนิยามดังกล่าวที่รู้จักกันดีจะเป็นใครไปมิได้ หาก มิใช่เมอร์โซ ในนวนิยายอันโด่งดังของนักเขียนรางวัลโนเบล อัลแบร์ต กามูส์ เรื่อง *คนนอก*

เมอร์โซ เลือกที่จะดำเนินชีวิตในวิถีทางที่ตนเองพึงพอใจโดยไม่สนใจว่าคนรอบข้างจะมอง เขา อย่างไร เขาไม่ร้องไห้ในงานศพแม่ เมื่อกลับมาจากพิธีฝังศพ เขายังคงดำเนินชีวิตของตนเองไป ตามปกติราวกับว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้น ออกไปดูหนังตลกและร่วมหลับนอนกับแฟนสาว ไปเที่ยว ชายทะเลกับเพื่อนๆ

เมื่อเขาฆ่าชายชาวอาหรับตาย เขามีได้แสดงความเสียใจหรือสำนึกผิดใดๆ ทั้งสิ้น ทั้งๆ ที่รู้ว่าการ แสร้งแสดงความรู้สึกผิดอาจจะช่วยมิให้เขาถูกตัดสินประหารชีวิต

และแม้แต่ในวาระสุดท้ายของชีวิต เขาปฏิเสธที่จะให้หลวงพ่อกลับมาพบเพื่อรับฟังคำสารภาพบาป ก่อนตายตามขนบธรรมเนียม ที่คริสต์ศาสนิกชนพึงปฏิบัติ

กามุสพูดถึงตัวละครตัวนี้ไว้ใน "คำตามของคนนอก" ว่า "ตัวเอกของเรื่องถูกประณามก็เพราะว่าเขาไม่ทำตามกติกาของสังคม ในแง่นี้ เขาคือคนนอกของสังคมที่เขาอาศัยอยู่ มีชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวแต่เต็มไปด้วยอารมณ์ความรู้สึก ดำรงอยู่ ณ ชายขอบของสังคม"

กามุสสรุปแนวคิดของนวนิยายเล่มนี้ไว้ด้วยน้ำเสียงเสียดสีประชดประชันว่า

"ในสังคมของเรา ใครก็ตามที่ไม่ร้องไห้ในงานศพแม้ มีสิทธิจะถูกตัดสินประหารชีวิตได้"

ฟักมีไข้ปัจเจกชนผู้เลือกจะกำหนดชีวิตของตนเองโดยไม่หวั่นไหวต่อสายตาของคนรอบข้างโดยไม่แยแสต่อขนบธรรมเนียมหรือแบบแผนทางสังคมใดๆ เขามีไข้เมอร์โซใน *คนนอก* ของอัลแบต์ กามุส ผู้ต้องการดำเนินชีวิตอย่างอิสระโดยไม่นำพาต่อคำนิยมและความเชื่อของสังคม

ในทางตรงกันข้าม ฟักไม่เคยมีสำนึกในความเป็นปัจเจกชนแต่อย่างใดทั้งสิ้น ชะตากรรมของฟักจึงมิใช่ชะตาของปัจเจกชนที่ตกเป็นเหยื่อของสังคม สิ่งที่ฟักใฝ่ฝันมากที่สุดคือการยอมรับจากสังคม และได้เป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนหมู่มาก

การที่ฟักมิได้ขับไล่ไสส่งสมทรงให้พ้นไปจากชีวิตเขาโดยไม่สนใจใยดีต่อสายตาชาวบ้าน แม้จะดูเหมือนว่าฟักคือผู้ยึดมั่นในคุณธรรมมากกว่าจะโอนอ่อนไปตามความเห็นของสังคม

แต่เมื่อพิจารณาจากที่ฟักต้องต่อสู้กับมโนสำนึกของตัวเองว่าควรผลักไสไล่ส่งนางสมทรงไปให้พ้นจากชีวิตหรือไม่ เราจะเห็นถึงตัวตนอันแท้จริงของฟัก

ถ้าไม่มีนางเสียคนหนึ่ง ข้าคงจะบวชให้พ่อไปแล้ว ไม่ต้องมาเป็นทุกข์วันวายใจอย่างทุกวันนี้ นี่ชื่อเสียงไม่มีเหลือแล้ว หมดแล้ว... เอาเมียพ่อทำเมียตัวเอง... หมดทำ

หรือว่าจะไล่มันไปอยู่ที่อื่นดีวะ หลอกไปจังหวัดแล้วภูหนีกลับมาคนเดียว เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของกู ลาวออกจากภรรยาบวชไม่ต้องสึกเลยดีมัย เออดี... ชาวบ้านเขาได้ว่ามี ว่าพ่อได้แล้วก็ทิ้ง ถีบหัวส่งให้เมียกระเซอะกระเซิงน่าสงสาร เลวหนักกว่าเก่าเข้าไปอีก

หรือยังอยากจะไล่นางไปอีก เพื่อให้ตัวมึงเองบริสุทธิ์ ให้ตัวมึงเป็นคนดีคนเดียว คนอื่นจะเดือดร้อนยังงี้ก็ช่างแม่มัน (ฟักคิดทบทวนดูเกี่ยวกับเรื่องจะไล่เมียสมทรงไป ในที่สุดเขาก็ตัดสินใจว่า)

- *กูทำไม่ได้* (หน้า 45-47)

จริงอยู่ว่า ฟักในฉากนี้ตัดสินใจไม่ไล่ส่งสมทรงออกจากบ้าน ทั้งๆ ที่ก็รู้อยู่แก่ใจดีว่า การกระทำดังกล่าวจริงแต่จะทำให้ชาวบ้านพากันปิกใจเชื่อว่าเขาร่วมหลับนอนกับเมียของพ่อ และทำให้เขากลายเป็นหมาหัวเน่าในหมู่บ้าน แต่กระนั้นก็ดี ไขว่เขาจะเป็น "พ่อพระ" โดยแท้แต่อย่างใดไม่

ดังนั้น ฟักตระหนักดีว่าในสถานการณ์เช่นนี้ การไล่สมทรงออกจากบ้านก็ไม่อาจช่วยให้เขาพ้นคำครหานินทาของชาวบ้านไปได้ เพราะเขายังคงอาจจะถูกตำหนิว่า "พ่อได้แล้วก็ทิ้งถีบหัวส่ง" ดังนั้น ไม่ว่าจะให้สมทรงอยู่หรือไป ชาวบ้านก็ยังสามารถหาเหตุมากล่าวหาเขาได้อยู่ดี

แต่อย่างน้อยการให้สมทรงอยู่ต่อ เขายังสามารถจะบอกกับตัวเองได้ว่าเขามีมโนธรรมประจำใจ

แท้จริงแล้วความสำคัญของฉากนี้คือ ฟักเป็นตัวละครที่จะคำนึงถึงสายตาและความเห็นของคนอื่นอยู่ตลอดเวลาว่าจะมองและคิดต่อเขาเช่นไร กล่าวอีกนัยหนึ่งคือฟักมีแนวโน้มที่จะนิยามตัวเองโดยยึดเอาความเห็นของคนรอบข้างเป็นบรรทัดฐาน ฟักไม่อาจจะนึกถึงตัวเองในฐานะ "ปัจเจกชน" ผู้เลือกนิยามตัวเอง โดยไม่ต้องคำนึงถึงบรรทัดฐานหรือความเห็นของคนรอบข้าง

ดังนั้น แม้ว่าฟักใน *คำพิพากษา* และ *เมอร์โซ* ใน *คนนอก* จะประสบชะตากรรมคล้ายคลึงกันคือ ถูกสังคมปฏิเสธ ประณาม และประหารชีวิต แต่ในแง่ความนึกคิดและทัศนคติแล้ว ฟักและเมอร์โซแตกต่างกันราวขากับตา ในขณะที่เมอร์โซถูกตัดสินประหารชีวิต เพราะเขาต้องการยืนยันความเป็นปัจเจกชน และยืนยันgranความเป็นอิสระชน โดยไม่ยอมปฏิบัติตามขนบแบบแผนใดๆ ที่สังคมกำหนดไว้

ส่วนฟักนั้นติดเหล้าจนลงแดงตาย เพราะเขาปฏิเสธความเป็นปัจเจกชนของตนเอง และโยยหาไขว่คว้าการยอมรับจากสังคม

ฟักมีไขว่คว้าความเป็นปัจเจกชนที่ตกเป็นเหยื่อของอคติสังคม แต่ฟักคือเหยื่อของสังคมที่มีอคติต่อความเป็นปัจเจกชน

กล่าวอีกนัยหนึ่ง ฟักต้องตายเหมือนหมากรกกลางถนน เพราะสังคมที่ฟักมีชีวิตอยู่นั้นเป็นสังคมปิดตายซึ่งอาศัยระบบเครือข่ายความสัมพันธ์ที่อิงอยู่กับระบบอุปถัมภ์และระบบเครือญาติเป็นกลไกกำกับพฤติกรรมสมาชิกในสังคมให้เคารพและปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนจารีตประเพณีของสังคมอย่างเคร่งครัด โดยไม่เปิดกว้างให้กับความแตกต่างทางพฤติกรรมและทัศนคติอันแปลกปลอมใดๆ ทั้งสิ้น ทั้งยังมีกระบวนการทางสังคมที่จะลงโทษผู้ฝ่าฝืนอย่างรุนแรง สมาชิกทุกคนในสังคมต้องมีสังกัดชัดเจน มีตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมที่แน่ชัด

คำตัดพ้อของลงไขว่กับฟักที่ว่า ครั้งหนึ่งฟักสมัยบวชเป็นเณรเคยอยู่หัวแถว แต่บัดนี้ได้ตกมาอยู่หางแถวร่วมกับแก (หน้า 149) สะท้อนให้เห็นชัดเจนถึงระบบความสัมพันธ์แบบเหลื่อมล้ำต่ำสูงในชุมชนแห่งนี้

เป็นธรรมชาติอยู่เองที่ฟักจะไม่เคยเกิดสำนึกในความเป็นปัจเจกชน หรือไขว่คว้าแสวงหามัน เพราะในสังคมเช่นนี้ไม่เคยมีที่ทางให้กับ "ปัจเจกชน" คำคำนี้ไม่มีอยู่ในสารบบความคิดหรือแบบแผนความสัมพันธ์ใดๆ ในสังคมที่ฟักอาศัยอยู่ ความเป็นปัจเจกชนที่ไม่เหมือนคนอื่นจึงถูกมองว่าเป็นความแปลกปลอมที่จะต้องกำจัด เหมือนกับเจ้าหมาดำที่เพียงมีพฤติกรรมผิดไปจากปกติ ก็ถูกรรห่านำอย่างไม่มีรีรอว่าเป็นหมาบ้าและถูกฆ่าทิ้งในทันที

ดังนั้น ทรายเท่าที่ฟักยังคิดจะมีชีวิตอยู่ในสังคมแห่งนี้ สิ่งเดียวที่เขาจะคิดและนึกถึงได้ก็คือ แสวงหาสังกัดและตำแหน่งแห่งที่อันชัดเจนในสังคม

ปฏิเสธไม่ได้ว่าสังคมดังกล่าวมาข้างต้นซึ่งทำให้ฟักต้องตายเหมือนหมากรกกลางถนนก็คือ วิถีชีวิตหมู่บ้านชนบทของไทยนั่นเอง

ดลกรายที่หัวร่อไม่ออกอีกประการหนึ่งในนวนิยายเล่มนี้ก็คือ ขณะที่ฟักเป็นคนเดียวในหมู่บ้านผู้ต้องการจุดรั้งโลกและวิถีชีวิตชนบทไว้อย่างเหนียวแน่น ไม่ยอมเหือดตามขบวนรถของความทันสมัยเหมือนคนอื่น ฟักหารู้ไม่ว่างวิถีชีวิตชนบทที่เขาหลงใหลนี้เอง คือต้นเหตุสำคัญทำให้เขาต้องพบกับจุดจบอันน่าสังเวชชวนสมเพช

ภาพเสนอของชาวบ้านและหมู่บ้านในนวนิยายเล่มนี้เผยให้เราเห็นความไม่ลงรอยของแนวคิดหลัก 2 แนวที่ปรากฏในงานชิ้นนี้ นั่นคือแนวคิดเรื่องปัจเจกชนเป็นเหยื่อของสังคมและชนบทเป็นเหยื่อของการพัฒนา

สมการอันดูหมดจลลงตัวที่เคยเสนอไว้ว่าฟักเป็นเหยื่อของอคติสังคม ในทำนองเดียวกับที่ชนบทเป็นเหยื่อของการพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ แท้จริงแล้วคือสมการลวงตา เพราะดังที่วิเคราะห์มาข้างต้น แนวคิด 2 แนวนี้ผิดฝาผิดตัวและย้อนแย้งกันเอง

ความคิดชนบทเป็นเหยื่อของการพัฒนาตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าชนบทและชาวบ้านชื่อ บริสุทธิ แต่เรากลับพบว่าชนบทในที่นี้เต็มไปด้วยความชั่วร้ายและชาวบ้านก็โหดเหี้ยมอำมหิตยิ่งกว่าการพัฒนา ขณะเดียวกันแนวคิดเรื่องฟักเป็นปัจเจกชนก็ขัดแย้งโดยสิ้นเชิงกับลักษณะตัวละครของฟักที่ใฝ่หาการยอมรับจากสังคม หากจะวิเคราะห์กันอย่างถึงที่สุดแล้ว เรายังพบอีกด้วยว่า ความ

กลมกลืนระหว่างกระแสวรรณกรรมเพื่อชีวิตและกระแสวรรณกรรมสร้างสรรค์ ที่ดูเหมือนว่านวนิยายเล่มนี้ได้ค้นพบนั้น เป็นเพียงภาพหลอน ก่อรูปขึ้นมาจากความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะหาทางออกอันสง่างามให้กับวรรณกรรมเพื่อชีวิต ผนวกเข้ากับความร้อนใจที่จะแสวงหาความชอบธรรมให้กับวรรณกรรมสร้างสรรค์

นวนิยายเรื่อง *คำพิพากษา* คือภาพสะท้อนสภาวะจิตเภทของนักเขียนและปัญญาชนยุคหลัง 6 ตุลา ที่แม้โดยพื้นฐานแล้วจะปฏิเสธแนวทางของวรรณกรรมเพื่อชีวิต แต่ก็มีโอกาสมาทานกับแนวทางวรรณกรรมสร้างสรรค์ของพวกเขาเสรีนิยมกระฎุมพีโดยสะดวกใจ

จะเห็นว่าในระดับของการวิเคราะห์เนื้อเรื่องทั้งแนวสังคมวิทยาว่าด้วยชนบทและเมือง และแนวปรัชญาอัตถิภาวนิยมว่าด้วยปัจเจกชนและสังคม ที่แลดูลงตัวหมดจดนั้นมีปัญหาในตัวมันเอง ในแง่ที่การวิเคราะห์ทั้งสองแนวพยายามกลบเกลื่อนส่วนที่ไม่ลงตัว

ดังได้สาธิตให้เห็นในตอนที่แล้วผ่านการวิเคราะห์ภาพเสนอของชาวบ้านและลักษณะตัวละครเอกอันได้แก่ฟัก

สมทรง หญิงบ้าในหมู่บ้าน

ข้อน่าประหลาดใจอย่างยิ่งสำหรับนวนิยายเล่มนี้ก็คือ ตัวละครผู้มีบทบาทโดดเด่นมากที่สุดตัวหนึ่งได้กลายเป็นตัวละครที่ไม่มีใครมองเห็นหรือพูดถึงมากนัก ทั้งที่ตัวละครตัวนี้สวม "เสื้อลายดอกแดงและผ้าถุงสีส้ม" อยู่แทบตลอดทั้งเรื่องแม้แต่ในงานศพของสามี ตัวละครผู้นั้นก็คือ สมทรง "หญิงบ้าในหมู่บ้าน" ซึ่งถูกมองข้ามจากผู้อ่านและนักวิจารณ์อย่างสิ้นเชิง

เพราะต่างละไว้ในฐานที่เข้าใจว่าสมทรงเป็นบ้า "ไม่รู้เรื่องราว" เป็นเพียงตัวประกอบที่ไม่มีบทบาทสำคัญอะไรนัก

สมทรงกลายเป็นประเด็นก็ต่อเมื่อมีการนำนวนิยายเรื่องไปทำเป็นภาพยนตร์ ปรับเปลี่ยนเรื่องโดยมุ่งโฟกัสไปยังเรื่องราวความสัมพันธ์เชิงชู้สาวระหว่าง ฟักกับสมทรงจนเฉียดเรทหาร ในวาระครบรอบ 25 ปีของ *คำพิพากษา* แม้ว่าจะเน้นนานพอควรแต่ก็ไม่น่าจะสายเกินไปนักที่เราควรจะหันมารับฟังคำอุทธรณ์ของสมทรงผู้เป็นเหยื่อของอคติที่ไม่มีใครยอมรับเป็นทนายแก้ต่างให้

ความเหมือนกันระหว่าง คำพิพากษา และ คนนอก ของกามูส มิได้อยู่ตรงที่ตัวละครเอกคือฟัก และ เมอร์โซ เป็นเหยื่อของสังคม แต่อยู่ตรงที่ ชายชาวอาหรับใน คนนอก และสมทรงใน *คำพิพากษา* เป็นเหยื่อของตัวบท

กล่าวคือ ในนวนิยายเรื่อง คนนอก ทั้งตัวละครในเรื่อง ผู้อ่านและนักวิจารณ์ล้วนมองข้ามความตายของชายชาวอาหรับที่เมอร์โซยิงตายกลางวันแสดๆ เพราะต่างพุ่งความสนใจไปยังประเด็นเชิงปรัชญาที่นวนิยายนำเสนอ อัยการในนวนิยายเล่มนี้ได้แปรให้คดีฆาตกรรม "คนพื้นเมือง" ในประเทศอาณานิคมให้กลายเป็นคดีฆาตกรรมที่คุกคามศีลธรรมอันดีงามและคุณค่าอันสูงส่งของอารยธรรมคนขาว

เมอร์โซกลายเป็นฆาตกรเลือดเย็น มิใช่เพราะเขาฆ่าชายชาวอาหรับ แต่เพราะเขาไม่ร้องไห้ในงานศพแม่ ส่วนเมอร์โซนั้นก็แปรการสังหารคนต่างเผ่าพันธุ์ให้กลายเป็นการทำลายดุลยภาพของจักรวาล

ส่วนผู้อ่านและนักวิจารณ์ที่มุ่งดีความ *คนนอก* ว่าเป็นนวนิยายที่แสดงถึงความแสบเสียดของชีวิตโดยนัยแล้วก็เป็นการทำให้อคติฆาตกรรมคนต่างเผ่าพันธุ์และประเด็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการเหยียดผิวและลัทธิอาณานิคม ได้กลายเป็นปัญหาอภิปรัชญาอันสูงส่งไปโดยไม่รู้ตัว (อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมใน "ความแสบเสียด การโกหก และชายอาหรับ ใน *คนนอก*" อ่าน (ไม่) เอาเรื่อง โดย ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์, 203-213)

ในทำนองเดียวกัน สมทรงเป็นตัวละครที่มีชะตากรรมไม่ต่างจากชายอาหรับใน คนนอก ทุกคนไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านหรือฟัก รวมถึงนักอ่านและนักวิจารณ์ต่างไม่เห็นสมทรงอยู่ในสายตา เธอเป็นเพียงตัวประกอบที่ไม่สมประกอบ ทำหน้าที่ช่วยจุดชนวนปมความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและฟักในตอนต้นเรื่องเท่านั้น ดังจะเห็นว่าบทวิจารณ์นวนิยายเล่มนี้เกือบทั้งหมด แทบจะไม่มี การหยิบยกสมทรงมาวิเคราะห์หรืออย่างเป็นจริงเป็นจังแต่อย่างใดทั้งสิ้น

ในขณะที่นักอ่านและนักวิจารณ์พากันเรียกหาความเป็นธรรมให้กับฟักในฐานะเหยื่อผู้ถูกพิพากษาโดยอคติ ไม่มีใครสักคนที่จะใส่ใจในความอยุติธรรมที่สมทรงประสบ ทั้งนี้ อาจมิใช่เพราะไม่มีใครเห็นว่าเธอประสบชะตากรรมไต่บ้าง แต่น่าจะเป็นเพราะตัวบทได้สร้างเงื่อนไขทำให้ผู้อ่านมิได้มองว่าสิ่งที่เกิด ขึ้นกับสมทรงคือความอยุติธรรม

เงื่อนไขสำคัญที่อำพรางความอยุติธรรมดังกล่าวนี้ได้แก่ความบ้าของสมทรงและความบริสุทธิ์ของฟัก

ผู้หญิงกับความบ้าเช็กซ์

สมทรงเป็นภาพแบบฉบับของผู้หญิงบ้า (เช็กซ์) ที่สมบูรณ์แบบเท่าที่พบเห็นได้ในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย ภาพเสนอความเป็นหญิงในวรรณกรรมนั้นมักจะสร้างผู้หญิงให้ออกมาใน 2 ลักษณะสำคัญ คือ ถ้าไม่เป็นสตรีบริสุทธิ์ผู้เพียบพร้อมเสมือนแม่พระก็ต้องเป็นนางแพศยาร่านสาวทเหมือนโสเภณี (virgin/whore)

ในวรรณกรรมตะวันตกภาพเสนอดังกล่าวสามารถสลับย้อนไปได้ไกลถึงเรื่องราวในพระคัมภีร์ไบเบิล เช่น พระแม่มารีผู้บริสุทธิ์ผุดผ่อง (Virgin Mary) ผู้ให้กำเนิดพระเยซู และ มารี แม็กดาลเลน "หญิงงามเมือง" ผู้ประกาศการฟื้นคืนชีพของพระเยซู และอีฟผู้หญิงคนแรกที่ยั่วยวนและล่อหลอกอดัมให้ฝ่าฝืนคำสั่งของพระเจ้า

ในวรรณคดีไทยเราพบภาพเสนอดังกล่าวได้ในตัวละครอย่างนางเงือกและผีเสื้อสมุทร ใน พระอภัยมณี หรือในตัวละครตัวเดียวกันที่ถูกนำเสนอในทั้งสองลักษณะ เช่น นางพิม/นางวันทอง ในขุนช้าง ขุนแผน

นักวิจารณ์แนวสตรีนิยมได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ภาพเสนอดังกล่าวเป็นแบบฉบับของผู้หญิงชนิดสุดขั้วขาว/ดำดังกล่าวนี้อาจเป็นแฟนตาซีของผู้ชายที่นิยาม "ความเป็นผู้หญิง" โดยอิงอยู่กับเช็กซ์ โดยเฉพาะปฏิกิริยาทางเพศที่ผู้หญิงพึงตอบสนองต่อความต้องการของชาย

สมทรงถูกสร้างขึ้นตามแบบฉบับผู้หญิงที่หลอมรวมภาพเสนอความเป็นผู้หญิงทั้งสองลักษณะคือหญิงพรหมจารี/โสเภณี ไว้ในตัวในระดับที่เข้มข้นผิดปกติและผิดธรรมชาติ ในด้านหนึ่งเธอคือตัวแทนของหญิงบริสุทธิ์ ไร้เดียงสา แต่ความบริสุทธิ์นี้ถูกขับเน้นไปถึงจุดสูงสุด โดยให้สมทรงเป็นคนบ้าไม่เต็มเต็ง สติไม่สมประกอบ "ไม่รู้ร้อนรู่หนาวกับความเป็นมาและเป็นไปของสรรพสิ่งรอบตัว ดำรงชีวิตอยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์ใดๆ ของสังคมโดยสิ้นเชิง

ในฉากเปิดตัวสมทรงต่อผู้อ่านเป็นครั้งแรก ผู้เล่าเรื่องได้บรรยายสมทรงในสายตาของฟักไว้ดังนี้

เท่าที่สังเกตเมียของพ่อคนนี้ ดูเป็นสติสติงไม่ค่อยเต็มเต็ง เหตุที่บักใจเชื่อว่าเป็นเช่นนั้นก็เพราะผู้หญิงคนนี้มีกะเก็บอะไรต่อมิอะไรเข้ามาในกระต๊อบเสมอ...

แต่หล่อนก็ไม่เคยสร้างความเดือดร้อนให้ใคร ไม่เคยทำร้ายใคร นอกจากทำดาหวานหรือส่งยิ้มให้ผู้ชายที่นางมีโอกาสได้เห็น อาจหมายรวมถึงพระหนุ่มๆ บางองค์ด้วย (หน้า 18)

จะเห็นว่า ตัวบทบรรยายสมทรงในฐานะหญิงพรหมจารี/โสเภณีไว้ในระดับที่เข้มข้นผิดปกติ ในด้านหนึ่งสมทรงมีสติ "ไม่ค่อยเต็มเต็ง" แต่อีกด้านหนึ่งเธอมีความต้องการทางเพศเกินพอดี เพราะไม่เพียงแต่ชอบ "ทำดาหวานหรือส่งยิ้มให้ผู้ชาย" แต่แม้แต่พระหนุ่มๆ ก็ไม่ละเว้น

และเมื่อเรื่องราวคลี่คลายมากขึ้น เราพบว่าในทำนองเดียวกับที่ความเป็นหญิงสาวบริสุทธิ์ไร้
เดียงสาที่ถูกขบขันไปจนถึงจุดที่ให้เธอกลายเป็นหญิงบ้า ความเป็นหญิงมักมากในกามของสม
ทรงก็ถูกถ่วงขยายจนเธอกลายเป็นหญิงแพศยาบ้าเช็กซ์ เป็นปีศาจร้ายที่น่าขยะแขยง น่าเกลียด
น่ากลัว

ดังจะพบว่าสมทรงมีพฤติกรรมชอบแก้ผ้าโชว์ของลับในที่สาธารณะ

ในแง่หนึ่ง เราอาจจะพิจารณาได้ว่าการขบขันและถ่วงขยายคุณลักษณะของสมทรงไปจนสุดขีด
นี้ เผยแสดงให้เห็นความหวาดวิตกของผู้ชายที่มีต่อเพศวิถีของผู้หญิง สมทรงต้องถูกทำให้เป็น
คนบ้า เพราะการแสดงออกทางเพศของเธอโจ่งแจ้งและโจ่งฉ่างเกินกว่าที่เธอจะดำรง "ความ
เป็นผู้หญิง" ตามนิยามที่ผู้ชายสร้างขึ้น

แต่หากพิจารณาความเป็นผู้หญิงบ้าเช็กซ์ควบคู่ไปกับชะตากรรมของฟีก จะพบว่าความบ้าเช็กซ์
ของสมทรงยังมีบทบาทสำคัญต่อตรรกะของเรื่องเล่าที่ทำให้ ฟีกกลายเป็นวีรบุรุษผู้ยากย่อง

ขอให้เรากลับไปทบทวนตรรกะของเรื่องเล่าในนวนิยายเล่มนี้

นวนิยายผูกปมความขัดแย้งให้ฟีกถูกกล่าวหาอย่างไม่เป็นธรรมว่าหลับนอนกับสมทรงผู้เป็นเมีย
ของพ่อ ข้อหาอันเต็มไปด้วยอคติดังกล่าวนี้เองได้นำไปสู่ชะตากรรมอันน่ารันทดของฟีกใน
ตอนจบ โดยตรรกะของเรื่องเล่า เราจะสามารถรู้สึกเห็นอกเห็นใจฟีกได้อย่างเต็มที่ ก็ต่อเมื่อเรา
เชื่อในความบริสุทธิ์ของฟีกโดยปราศจากข้อเคลือบแคลงสงสัยว่าเขาอาจจะหลับนอนกับสมทรง
ดังที่ถูกกล่าวหา

แต่เราจะปราศจากความเคลือบแคลงสงสัยในตัวฟีกได้ ก็ต่อเมื่อเราโยนปัญหาความเข้าใจผิดทั้ง
มวลไปที่มายสมทรง ในฐานะที่เป็นต้นตอก่อให้เกิดความเข้าใจผิดนี้

กล่าวคือ ตรรกะความจริงของเรื่องเล่าบังคับให้ 1. มีสถานการณ์อันชวนให้ชาวบ้านเชื่อว่าฟีก
อาจจะร่วมหลับนอนกับเมียของพ่อ 2. ในขณะที่เดียวกัน ผู้อ่านจะต้องไม่เคลือบแคลงสงสัย
ความบริสุทธิ์ของฟีกแม้แต่ิน้อย

สองสถานการณ์นี้จะเกิดขึ้นได้ก็โดยการสร้างให้สมทรงเป็นผู้หญิงบ้า และต้องเป็นผู้หญิงบ้าเช็กซ์
ด้วยจึงจะสมจริง เพราะถ้าบ้าธรรมดา ชาวบ้านก็คงจะไม่หลงเข้าใจผิดว่าสองคนนี้มีความสัมพันธ์
ฉันทูสาว

แต่ในเวลาเดียวกัน หากสมทรงเป็นเพียงหญิง "ร่าเริง" ผู้อ่านก็อาจจะสงสัยได้ว่าฟีกอาจจะมิ
"อะไร" กับมายสมทรงจริง

โดยนัยดังกล่าว ตัวบทได้สร้างเงื่อนไขในการอ่านว่า ยิ่งเรารู้สึกสงสารฟีกมากเท่าใด เราก็จะต้อง
ยิ่งรู้สึกรังเกียจเดียดฉันท์มายสมทรงเท่านั้น มายสมทรงคือตัวป่วนที่สร้างความวุ่นวายให้ฟีก เป็น
เหตุให้ฟีกต้องกลายเป็นหมาหัวเน่า และถูกชาวบ้านเข้าใจอย่างผิดๆ

จะเห็นว่าพลังอำนาจของตรรกะในเรื่องเล่าทำให้ผู้อ่านกลายเป็นคนตาบอดสีไปชั่วขณะ ทั้งที่สม
ทรงถูกแต่งแต้มอย่างจุดจาดด้วยสีแห่งอคติทางเพศ แต่เธอกลับไม่อยู่ในสายตาของนักอ่านเลย
โดยเฉพาะในสายตาของนักสตรีนิยม

อย่างไรก็ตาม ปัญหาสมทรงและสตรีนิยมเป็นปัญหาที่ซับซ้อนมากกว่านั้น นี่คือนัยอย่างคลาส
สิกของปัญหาการเมืองของตัวบทและเพศวิถี (textual/sexual politics)

ถามว่าเมื่อเห็นอคติทางเพศที่ตัวบทกระทำต่อสมทรงแล้ว นักวิจารณ์สตรีนิยมควรจะทำอย่างไร
เราจะพบว่าพวกเขาต้องเผชิญหน้ากับทางสองแพร่งของการตีความ

ในด้านหนึ่ง โดยพื้นฐานทางอุดมการณ์ พวกเขาจะมีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจฟึกมากกว่านักอ่านทั่วไปเป็นทวีคูณ เพราะชะตากรรมของฟึกเป็นชะตากรรมเดียวกันกับของผู้หญิงซึ่งถูกตัดสินอย่างมีอคติ (ทางเพศ) จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่นักอ่านสตรีนิยมจะสามารถมีอารมณ์ร่วมกับฟึก หรือถึงขั้นสามารถเห็นตัวเองเป็นฟึกผู้ตกเป็นเหยื่อของอคติสังคมได้อย่างไม่ยากเย็น

แต่ถึงพวกเขาเห็นใจฟึกมากเท่าไร พวกเขาต้องมองข้ามและรับเอาอคติทางเพศของชายมาตัดสินสมทรวงมากขึ้นเท่านั้น

ในทางตรงกันข้ามหากนักอ่านสตรีนิยมจะวิพากษ์อคติทางเพศที่ตัวบทกระทำต่อสมทรวง ก็เท่ากับไปทำลายความชอบธรรมและสถานะอันสูงส่งของฟึกในฐานะเหยื่อของอคติสังคม และนี่อาจจะเป็นคำอธิบายว่าทำไมตลอดเวลา 25 ปีของ *คำพิพากษา* จึงไม่มีใครลุกขึ้นมาเรียกหาความยุติธรรมให้กับสมทรวง

นักวิจารณ์แนวสตรีนิยมรุ่นหลังๆ ได้ชี้ให้เห็นว่าตัวบททำงานซับซ้อนยกย่อนกว่าที่คาดคิด ตัวบทนั้นถูกกำกับไว้ด้วยการเมืองเรื่องเพศที่กระทำกับผู้หญิง ไม่เฉพาะเพียงแต่ในระดับเนื้อหาที่นำเสนอเท่านั้น แต่ฝังลึกลงไปในระดับตรรกะของตัวบท กล่าวคือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับผู้อ่านนั้นมีลักษณะพลวัตและยกย่อน ผู้อ่านมิได้เป็นผู้รับสารจากตัวบทโดยตรงไปตรงมา หรือสามารถจะเลือกรับหรือไม่รับสารได้ตามใจนึก

ทั้งนี้ เพราะตัวบทผลิตความหมายได้ก็โดยการกรำมือเรียก (interpellate) ผู้อ่านให้ขานรับสถานะที่ตัวบทกำหนดให้กับผู้อ่าน การอ่านจึงเป็นกระบวนการที่ตัวบทสร้างความเป็นอัตบุคคล (subjectivity) ให้กับผู้อ่าน

นักวิชาการแนวสตรีนิยมได้เสนอต่อว่า เมื่ออ่านงานของนักเขียนชาย นักอ่านที่เป็นผู้หญิงจะถูกทำให้เป็นชาย (immasculation) กล่าวคือ ตรรกะของเรื่องเล่าภายในตัวบทจะกำหนดกะเกณฑ์ให้นักอ่านผู้หญิงต้องรับเอาสถานะและมุมมองแบบชายเข้ามาเป็นของตนเอง

ประสบการณ์การอ่านวรรณกรรมของผู้หญิงจึงเป็นประสบการณ์ของผู้ป่วยจิตเภท เพราะแม้ว่าจะเป็นผู้หญิงและมีจุดยืนและมุมมองแบบผู้หญิง แต่ตัวบทสร้างเงื่อนไขที่บังคับให้เธอต้องมองทุกอย่างด้วยสายตาแบบผู้ชาย

กรณีสมทรวงเป็นตัวอย่างรูปธรรมชัดเจนที่สาธิตกลไกการทำงานของตัวบทดังที่กล่าวมา

อคติทางเพศเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตัวละครสำคัญอย่างสมทรวงถูกมองข้ามไปอย่างเหลือเชื่อ แต่ที่สำคัญยิ่งกว่าก็คือตรรกะของตัวบทได้สร้างเงื่อนไขการอ่านที่กำหนดให้เราต้องสมานทานกับอคติทางเพศ (โดยไม่รู้ตัว) ความเป็นหญิงบ้าเซ็กซ์ของเธอไม่ได้รับการตรวจสอบหรือตั้งคำถาม เพราะนี่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ฟึกกลายเป็นวีรบุรุษผู้ถูกสังคมกลั่นแกล้ง

ครั้งจะปฏิเสธภาพแบบฉบับผิดๆ ของสมทรวงอันเกิดจากอคติทางเพศก็เท่ากับเป็นทำลายความสำคัญของเนื้อหาว่าด้วยอคติของสังคม

อ่าน *คำพิพากษา* ใหม่

ทางสองแพร่งของการตีความสถานะของสมทรวงใน *คำพิพากษา* แท้จริงแล้วเป็นทางตันที่ไร้ทางออก การจะกล่าวว่าเบื้องหลังวีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ (ฟึก) จะต้องมียุติธรรมผู้ต่อด้อย (สมทรวง) อยู่เสมอ เป็นเพียงคำปลอบประโลมใจที่เผื่ออย่างยิ่ง ที่สำคัญทางออกดังกล่าวกลับไปช่วยตอกย้ำวาทกรรมเหยียดเพศหญิงหนักข้อเข้าไปอีก ท่านเอง "ผู้ชายเป็นข้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นข้างเท้าหลัง"

เสียงอุทธรณ์ของสมทรวงจะสามารถเล็ดลอดสู่สาธารณะได้ ก็ต่อเมื่อทางตันดังกล่าวถูกระเบิดทำลายเสียก่อน กล่าวคือ สมการทางสองแพร่งที่เสนอข้างต้นแท้จริงแล้วเป็นเพียงภาพลวงตา

เพราะตระกะทั้งหมดถูกสร้างขึ้นบนสมมุติฐานที่ยกฟักให้เป็นเหยื่อของอคติสังคมเสียตั้งแต่ต้น
ดังนั้น ไม่ว่าจะคิดพลิกแพลงตีความอย่างไรก็ย่อมไม่มีทางออกให้กับสมทรวงอย่างแน่นอน

ข้อเสนอก็คือต้องรื้อกระดานใหม่หมด และมองปมปัญหาของเรื่องด้วยมุมมองใหม่ตั้งแต่ต้น โดย
เริ่มต้นที่สมทรวงในฐานะตัวละครเอกของเรื่อง

ใน *คำพิพากษา* สมทรวงต่างหากคือเหยื่อที่แท้จริงของอคติชาวบ้านและตัวบทมิใช่ฟักดังที่เข้าใจ
กัน

นวนิยายเล่มนี้ได้เผยให้เห็นกระบวนการทางสังคมที่ชาวบ้านใช้กำจัด "คนนอก" ผู้ประพฤติดัว
ผิดแผกไปจากบรรทัดฐานในสังคม โดยการทำให้ "คนนอก" กลายเป็นปีศาจร้ายก่อความ
ปั่นป่วนโกลาหลให้กับสังคม

ในแง่นี้สมทรวงต่างหากคือคนนอกอันแท้จริง ส่วนฟักนั่นคือคนในของสังคมแห่งนี้ เขาเกิด
เติบโต และบวชเรียนเป็นเณรจนเป็นที่ยกย่องนับถือของชาวบ้าน ก่อนที่จะถูกกล่าวหาอย่างผิดๆ

ในขณะที่สมทรวงคือคนแปลกหน้าพลัดถิ่นที่พ่อของฟักไปพบเข้าที่สถานีรถประจำทาง ในตัว
เมือง ก่อนจะชวนให้มาอยู่กินกันจนสามภรรยาในหมู่บ้าน และทันทีที่เธอย่างกรายเข้ามา
หมู่บ้านทั้งหมู่บ้านก็ปั่นป่วนไปหมด (ก่อนหน้าที่ฟักจะหวนกลับคืนสู่บ้านเกิดด้วยซ้ำไป) พ่อของ
ฟักถูกนินทาและกล่าวหาว่า "ดัดนหากลับ" (หน้า 18) ตราบจนกระทั่งพวกชาวบ้านสามารถกำจัด
เธอออกไปจากหมู่บ้านได้ ความสมดลจึงหวนคืนสู่หมู่บ้านแห่งนี้

*มายสมทรวงเดินมากกลางแดดร้อนเปรี้ยงตรงมายังศาลาโรงทิม นางใส่เสื้อลายดอกแดงผ้าถุงสีส้ม
เดินมาด้วยท่าทางหน้าตาไม่ทุกขรอน เป็นใบหน้าที่ยากจะเดาความรู้สึกภายใน สีแดงส้มดอก
ดวงพยายามเข้ามากลมกลืนกับสีดำ-สีขาวของคนหมู่ใหญ่ซึ่งไม่มีทางเป็นไปได้ใน
ความกลมกลืนของสี พวกชาวบ้านจึงต่างเพ่งมองมายังนาง แต่ดูเหมือนมายสมทรวงไม่ได้เกรง
กลัวต่อสายตาคนเหล่านั้นเลย (หน้า 68 การเน้นข้อความของผู้เขียนบทความ)*

บทบรรยายจากสมทรวงในวันสวดบังสุกุลกระดูกบรรพบุรุษในหมู่บ้านขมวดปมปัญหาของสมทรวง
ในหมู่บ้านไว้ได้อย่างชัดเจนที่สุด

"เสื้อลายดอกแดงผ้าถุงสีส้ม" ของสมทรวงท่ามกลางเสื้อผ้าสีขาว-ดำของชาวบ้านเป็นสัญลักษณ์
แทนความแปลกแยกของ สมทรวงที่ไม่มีวันจะกลมกลืนหรือกลายกลืนเป็นเนื้อเดียวกับชาวบ้าน
ในหมู่บ้านแห่งนี้ได้

สมทรวงเป็นผู้หญิงคนเดียวในหมู่บ้านแห่งนี้ที่ไม่ใส่ใจในขนบธรรมเนียมแบบแผนใดๆ ในสังคม
อีกทั้งยังไม่ยึดถือสวดบูชาหรือปฏิบัติใดๆ ของชาวบ้านที่มีต่อเธอ

เธอชมชอบที่จะใส่เสื้อผ้าสีฉูดฉาดโดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะใดๆ ทั้งสิ้น แม้แต่ในงานศพสามีเธอ
เอง เธอถลกผ้าถุงจนถึงเอว และโบว์ของลับต่อหน้าคนทั้งวัด (หน้า 70)

และเมื่อฟักถูกขังอยู่ที่โรงฟัก เพราะไปยื่นคำครุใหญ่หน้าโรงเรียน ทุกคนพากันก่นด่าฟัก เยาะ
เย้ย สมน้ำหน้าและซ้ำเติมฟัก แม้แต่ลุงไข่ผู้รู้ความจริงเรื่องครุใหญ่โกงเงินฟักก็หวาดกลัวเกิน
กว่าจะออก มาแก้ต่างให้ฟัก แม้แต่จะไปเยี่ยมฟักก็ยังไม่กล้า

*เพราะถ้าแก่ไปก็คงไม่ผิดกับการเดินสวนพายุร้ายไปเดียวดาย มีแต่อันตราายเท่านั้นเองที่รอคอย
อยู่เบื้องหน้า... (หน้า 275)*

คนที่กล้าเดินสวนพายุร้ายจึงมีเพียงสมทรวงคนเดียวเท่านั้น และเมื่อฟักลงแดงตาย สมทรวงอีก
เช่นกันที่คอยปกป้องไม่ยอมให้ครุใหญ่และพรรคพวกนำศพของฟักออกจากกระต๊อบ เธอ
กลายเป็นตัวละครคนเดียวในเรื่องที่กล้าถ่มน้ำลายใส่หน้าครุใหญ่ (หน้า 300)

ความเป็นคนนอกที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนในสังคมนี้เองที่ทำให้สมทรงกลายเป็น "ภัยสังคม" อันร้ายแรงและจำเป็นต้องถูกขจัดให้พ้นไปจากสังคมแห่งนี้ ดังที่ผู้เล่าเรื่องบอกกับเราในฉากท้ายเรื่อง เมื่อชาวบ้านรวมหัวกันหาทางจัดการกับสมทรง

พวกเขาเข้าใจกันว่าถ้าปล่อยทิ้งไว้จะเป็นอันตรายต่อคนดีๆ ดีไม่ดีมันอาจจะทำร้ายเด็กๆ เขาจะเดือดร้อนกัน ถ้าขึ้นปล่อยให้มันวนเวียนอยู่ในตำบลนี้คงจะวุ่นวายไม่เป็นอันทำมาหากินกัน เพราะนั่นมันเกี่ยวจันจ้านชอกแซกไม่หยุดหย่อน ดีไม่ดีมันเปิดโนนเปิดนี้ให้พระดูจะยุ่งกันใหญ่ (หน้า 309 การเน้นความเป็นของผู้เขียนบทความนี้)

เหตุผลที่ชาวบ้านหิบบกมาเพื่อสร้างความชอบธรรมกับการกำจัดสมทรงออกไปจากสังคมเป็นข้ออ้างที่เรามักได้ยินได้ฟังกันอยู่เสมอๆ โดยเฉพาะข้ออ้างของทางการในการใช้อำนาจปราบปรามและเซ็นเซอร์ผู้ลุกขึ้นมาต่อต้านอำนาจรัฐ นั่นคือความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (วุ่นวายไม่เป็นอันทำมาหากิน) ความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน (ทำร้ายเด็ก) และศีลธรรมอันดี (เปิดโนนเปิดนี้ให้พระดู)

สำหรับผู้ผ่านเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 นี่ยอมฟังดูค่อนข้างยิ่ง

การหิบบกเอาความปลอดภัยของเด็กและความสูงส่งของพระสงฆ์ขึ้นมาอ้างในที่นี้จึงถือเป็นกลไกบายที่มุ่งหวังเอาความบริสุทธิ์มาชำระล้างพฤติกรรมสกปรกของชาวบ้าน ที่กลุ่มรมจับสมทรง "มัดมือ มัดตีน มัดปากเหมือนหมู" (หน้า 310) เพื่อนำไปปล่อยทิ้งในกรุงเทพฯ โดยมีเจ้าหอมในชุดตำรวจเต็มยศตัวแทนของอำนาจรัฐทำหน้าที่เป็นผู้นำขบวน

แต่ที่น่าสนใจคือข้ออ้างเรื่องสมทรง "เกี่ยวจันจ้านชอกแซกไม่หยุดหย่อน" ข้ออ้างนี้จะไม่เข้าชุดกับข้ออ้างอื่นๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ตามท้องเรื่องสมทรงมีนิสัยคือชอบเที่ยวเก็บสิ่งของเครื่องใช้ที่คนทิ้งแล้วจากที่โนนที่นี้มากองสุมในกระท่อม แต่พฤติกรรมดังกล่าวก็ไม่น่าจะเป็น "พิษเป็นภัย" กับใครพอที่จะหิบบกมาสร้างความชอบธรรมใดๆ ได้ ผิดกับข้อหาอื่นๆ ซึ่งล้วนฟังดูร้ายแรงและน่าวิตกทั้งสิ้น

ทว่า ในทางกลับกันเราอาจกล่าวได้ว่าเป็นข้อหาเดียวที่สมทรงกระทำจริง ส่วนข้อหาอื่นๆ นั้นล้วนเป็นการคาดการณ่ว่าสมทรง "อาจจะทำ" ทั้งสิ้น เห็นได้จากชุดคำที่ใช้ไม่ว่าจะเป็น "ดีไม่ดี" "คงจะวุ่นวาย" ล้วนเป็นชุดคำแสดงความอาจจะเป็นของเหตุการณ์ทั้งสิ้น

อีกทั้งตามท้องเรื่องเรายังพบว่าสมทรงไม่เคยทำร้ายเด็กหรือทำอนาจารต่อหน้าพระแต่อย่างใด

สมทรงจึงเป็น "ภัย" ของสังคมก็เพราะเธอ "จันจ้านชอกแซก" ไปในทุกที่ในหมู่บ้านแห่งนี้ เธอเป็นเสรีชนตามความหมายตามตัวอักษร นั่นคือ เธอมีอิสระเสรีที่นี้ทุกอย่างจะทำอะไรก็ทำ นี้จะไปไหนก็ไป โดยไม่ต้องคำนึงถึงขนบ ธรรมเนียม ประเพณีว่าสิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร ไม่ต้องใส่ใจกับมารยาทและความเหมาะสม ไม่รู้จักกาลและเทศะใดๆ ทั้งสิ้น

การเที่ยวชอกแซกไปทุกแห่งหนในหมู่บ้านโดยปราศจากความยำเกรงใดๆ ย่อมจะสร้างความหวาดวิตกและอึดอัดใจอย่างยิ่งต่อชาวบ้าน เพราะนั่นหมายความว่าสมทรงอาจจะไปเห็นหรือได้ยินในสิ่งที่ผู้ทำและผู้พูดไม่ปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับรู้

ในสายตาของชาวบ้าน สมทรงจึงเป็นเสมือนผีที่คอยหลอกหลอน โดยไม่อาจคาดเดาหรือรู้ได้ว่าเธอจะโผล่มาเมื่อไร ที่ไหน และนี่ต่างหากคือเหตุผลอันแท้จริงที่ชาวบ้านต้องการกำจัดสมทรงให้พ้นไปจากหมู่บ้าน หาใช่ข้ออ้างอันสูงส่งเรื่องความปลอดภัยและศีลธรรมอันดีงามแต่อย่างใดทั้งสิ้น

ในเชิงจิตวิทยา เราอาจจะพิจารณาสถานะสมทรงในฐานะผีที่หลอกหลอนชาวบ้านว่า แท้จริงแล้วสมทรงคือตัวแทนของเพศวิถีของสตรี (female sexuality) อันมีอาจเข้าใจและควบคุมได้ ดำรงอยู่นอกเหนือกรอบความคิดหญิงพรหมจารี/โสเภณีที่ผู้ชายสร้างขึ้นมา ขณะเดียวกันก็ทำ

หน้าที่ไปกระตุ้นแรงปรารถนาที่ถูกเก็บกดไว้ของชาวบ้าน ดังนั้น ความ "บ้าเช็กซ์" ของสมทรงจึงเป็นทั้งสิ่งที่น่ากลัว น่าพิศวง น่าสนเท่ห์ ไปพร้อมๆ กัน

เพราะแท้จริงแล้วความบ้าเช็กซ์ของสมทรงเป็นผลมาจากการที่ชาวบ้านฉายแรงปรารถนาส่วนลึกของพวกเขาไปยังสมทรง

สิ่งที่ปรากฏตลอดเรื่องในนวนิยายเล่มนี้คือการที่ชาวบ้านทุกระดับชั้น ทุกเพศ ทุกวัย ไม่ว่าจะ เป็น ครูใหญ่หรือครูน้อยที่โรงเรียน คนสวน คนขับรถสองแถว ไม่ว่าจะ เป็นชายหรือหญิง และไม่ จะเป็นคนแก่ คนเฒ่า คนหนุ่มวัยคึกคะนอง เรื่อยไปจนถึงเด็กเล็ก ต่างล้วนสนุกสนานกับการ นำเรื่องฟักหลับนอนกับสมทรงมาพูดล้อเล่น ในลักษณะสองแง่สองงามทั้งต่อหน้าและลับหลัง ฟัก

มีการสร้างฉาก วาดภาพกิจกรรมทางเพศของคนทั้งสองให้พิสดารพันลึก ไม่ว่าจะ ภายในบ้าน ตอนกลางวัน ในเรือกสวน ไร่นา ฯลฯ

ทั้งหมดนี้ล้วนสะท้อนให้เห็นความปรารถนาส่วนลึกในเรื่องเพศของชาวบ้านทั้งหมู่บ้าน โดยพวกเขาได้ถ่ายโอนความปรารถนาดังกล่าวนี้ไปยังสมทรงกับฟัก

อาจกล่าวได้ว่า *คำพิพากษา* คือต้นแบบของภาพยนตร์เรื่อง *คนบาปที่พรหมพิราม* ผิดกันแต่ว่า ใน *คนบาปที่พรหมพิราม* คนทั้งหมู่บ้านร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราหญิงแปลกหน้าทางร่างกาย

แต่ใน *คำพิพากษา* ชาวบ้านข่มขืนสมทรงทางคำพูด

ในฉากตาแป้นยายสายทำบุญบ้านล่างช่วย เพราะเข้าใจไปว่าฟักกับสมทรงมาทำ "บัดสี" กลางวันแสดๆ ในสวนของแกนั้น ความบัดสีบัดเถลิงที่แท้จริงนั้นเกิดขึ้นจากลมปากของชาวบ้าน ที่มาร่วมงาน และเกิดขึ้นบนเรือนของตยายากลางวันแสดๆ นั่นเอง เพราะแทบจะทันทีที่พระสวด และฉันเพลเสร็จเรียบร้อย ยังไม่ทันจีวรพระจะหลับตา พวกชาวบ้านก็เริ่มตั้งวงคุยเรื่องฟักนอน กับสมทรงอย่างเมามัน

"มันติดลึกลงแล้ว"

"สงสัยอีนี้มันเป็นฮิสทีเลีย มันชอบยืมให้ผู้ชาย"

"ก็ไอ้ฟักมันเคยเสียที่ไหนเล่า กินเข้าไปทีเลยติดใจ"

.....

"ลุงแป้นพลอยช่วยไปด้วย ได้ดูหนังมัยละ"

"ดูกะผี จะแพนกบาลมันอยู่แล้ว"

"บาปนะ ไปตีมันตอนนั้น คนกำลังมีความสุข" (หน้า 55)

นวนิยายจบฉาก "บัดสีบัดเถลิง" ข้างต้น ด้วยภาพปฏิภพของชาวบ้านดังนี้

พวกคอสุราคุยกันเสียงหัวเราะเฮครื้นๆ ยิ่งเมาก็ยิ่งมัน คุยกันไม่พ้นเรื่องอย่างว่าของฟักกับมายสมทรง ส่วนพวกผู้หญิงที่ซัดอุหม้อไ้ใหญ่ในครัว ที่เป็นสาวรุ่นไ้ได้ยืมเข้าก็แก้มแดงด้วยความอายทำ ที่เป็นไ้ไ้ได้ยืมกับเสียงที่ ดังออกมา ส่วนสาวใหญ่ใจถึงมีลูกค้วเคยผ่าน ฟังแล้วก็ชอบออกชอบใจ มองตายืมแยมอย่างรู้กัน (หน้า 56)

นี่เป็นตัวอย่างการสำเร็จความใคร่ทางปากแบบรวมหมู่ของชาวบ้านที่จะปรากฏอยู่หลายครั้ง หลายคราในนวนิยายเล่มนี้

จากฉากข้างต้น เราจะเห็นว่าการแสดงความวิตกกังวลต่อคุณค่าทางศีลธรรม และการแสดงท่าที่ รังเกียจเจียดฉันทต่อเรื่องผิดประเวณีของฟักกับสมทรงนั้นเป็นเพียงข้ออ้างที่ชาวบ้านสร้างขึ้น เพื่อที่พวกเขาจะได้เสพสังวาสผ่านคำพูดกันอย่างเมามันและอย่างถ้วนทั่วทั้งหญิงและชาย

ความวิตกกังวลต่อเรื่อง "กามโลกีย์ผิดศีลธรรม" ระหว่างสมทรงและฟักแท้จริงแล้วคือความ หมกหมุ่นในเรื่องเช็ทซ์ของชาวบ้าน และเป็นภาระบายความต้องการทางเพศของพวกเขาโดย อาศัยสมทรงและฟักเป็นข้ออ้าง

"-ไม่ ฤไม่แท้ พวกมึงนั่นแหละแท้ ฤไม่ได้เอาแม่เลี้ยง พวกมึงนั่นแหละเอา" (หน้า 289) คำเพ้อ ในหัวงไกล้หมดลมหายใจของฟักเผยความจริงอันกระจ่างแจ้วเกี่ยวกับชาวบ้านในตำบลแห่งนี้ สิ่งทีผู้เล่าเรื่องพูดแทนความในใจของชาวบ้านในตอนจบหลังจากที่สมทรงถูกกำจัดออกจาก หมู่บ้านว่า

"ต่อแต่นี้ไปตำบลแห่งนี้จะหมดสิ้นเรื่องราวสกปรก จะหมดตัวอย่างที่เลวทราม จะหมดเรื่องราว โลภกี้ยี่ที่แสนบัดสี ต่อแต่นี้ไปตำบลแห่งนี้จะกลับมาสะอาดสะอาดอีกครึ่งหนึ่ง หมดสิ้นกันเสียที เรื่องของคนชั่ว ... เรื่องของกามโลกีย์ที่ผิดศีลธรรม" (หน้า 311)

นอกจากจะพิจารณาได้ว่าเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับการกระทำอันต่ำช้าสามัญของ พวกเขาชาวบ้านแล้ว ยังสามารถตีความได้ว่าคือคำประจานความหมกหมุ่นในโลภกี้ยี่อันน่าบัดสีของ ชาวบ้าน เพราะกามโลกีย์ที่ว่าหาใช่ระหว่างสมทรงกับฟักไม่ แต่คือการทำชาวบ้านสมหัวกัน กระทำชำเราสมทรงทางคำพูด

หากสมทรงถูกชาวบ้านใช้เป็นเหยื่อเพื่อระบายความแค้นทางเพศของพวกเขาแล้วไซ้ ฟักก็ เป็นเสมือนแพะรับบาปให้กับ "กามโลกีย์" ที่ชาวบ้านร่วมกันกระทำต่อสมทรง ในฉาก "ชำเรา กลางวันแสบๆ" ความน่าสนใจของฉากนี้ก็คือ ประเด็นที่ชาวบ้านหยิบยกมาพูดเพื่อเร้าจินตกามา ของพวกตนก็คือ ฟักเป็นชายบริสุทธิ์ผู้ไม่มีประสบการณ์ทางเพศมาก่อน ในฉากอื่นๆ ที่ชาวบ้าน พูดล้อเลียนฟักในเชิงสองแง่สองง่ามต่างก็ล้วนอิงอยู่กับประเด็นดังกล่าว

และยิ่งฟักแสดงความไม่ประสีประสาในเรื่องเพศหรือต่อนัยยะทางเพศในคำล้อเลียน มากเท่าใด พวกเขาชาวบ้านก็ยิ่งสนุกสนานและเมามันในการล้อและเล่นมากขึ้นเท่านั้น

ในเชิงจิตวิทยาฝูงชน เราอาจอธิบายได้ว่า ชาวบ้านเลือกฟักให้มาเป็นตัวประกอบในฉากแฟนตา ซีทางเพศกับสมทรงนั้นสะท้อนความรู้สึกทั้งรักทั้งเกลียดตัวเองและตัวฟักพร้อมๆ กันไป

กล่าวคือ ฟักเป็นตัวแทนของความบริสุทธิ์ผุดผ่องที่ชาวบ้านใฝ่ฝันหา เขาคือสามเณรทีทุกคน ฝากความหวังไว้ว่า เมื่อบวชเป็นพระก็จะเป็นพระอาจารย์อันน่ายกย่อง น่าสักการบูชา ด้วยเหตุนี้ ฟักจึงถูกเลือกให้มาเป็นผู้กระทำเรื่องชั่วช้าบัดสี เพื่อชดเชยความรู้สึกต่ำต้อยด้อยกว่าของ ชาวบ้าน ช่วยทำให้พวกเขารู้สึกว่าถึงที่สุดแล้วฟักมิได้เป็นอริยะบุคคลแต่อย่างใด แต่เป็นเพียง คนธรรมดาผู้มักมากในกามยิ่งเสียกว่าพวกเขา

แต่ในขณะที่เดียวกัน ความบริสุทธิ์ของฟักก็ทำหน้าที่ช่วยชะล้างมลทินให้กับแรงปรารถนาทาง เพศอันแสนวิปริตของชาวบ้านด้วย เนื่องจากในระดับจิตใต้สำนึกแล้ว ชาวบ้านต่างรู้ดีในความ วิปริตของแรงปรารถนา นี้ ฟักจึงทำหน้าที่เป็นแพะรับบาปและผู้ไถ่บาปให้กับคนทั้งหมู่บ้าน

ในตอนคำวันนี้ หลังจากกรสองแถวของหนุ่มเกลียวกลับมา [จากพาสมทรงไปปล่อยใน กรุงเทพฯ] แล้ว มีเรื่องเพิ่มเติมเกี่ยวกับมายสมทรงอีกว่า : อีนี่มันหนีมาจากโรงพยาบาลหลายปี แล้ว พวกหมอเขาจำมันได้เพราะว่าเวลามันหงุดหงิดหรือโมโหมันชอบเปิด "ของดี" ให้คนดู... (หน้า 311-312)

นี่คือบทที่ทิ้งท้ายให้กับการจากไปของสมทรง แทรกตัวอยู่ในบทสุดท้ายซึ่งเป็นพจนานัยต่อความตายของฟีก ถือกันว่าเป็นบทที่แสดงความสามารถทางภาษาของผู้แต่งอย่างสุดฝีมือ สามารถสะกดอารมณ์ผู้อ่านให้สะท้อนใจต่อโศกนาฏกรรมของฟีกได้อย่างยากจะลืมเลือน ผิดกันลิบลิบบกับบทส่งท้ายต่อการจากไปจากหมู่บ้านของสมทรง

ขณะอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้สมทรงไม่มีโอกาสได้พูดถึงตัวเธอเอง และเมื่อจากไปผู้เล่าเรื่องก็ไม่นำพาจะเป็นปากเป็นเสียงให้กับเธอ แต่ปล่อยให้เกลียวคนขับรถสองแถวจอมทะเล่รับหน้าที่เป็นผู้แต่งชีวประวัติของสมทรง ที่ช่วยต่อยอดตำนานหญิงบ้าเช็กส์ผู้ชอบโซ่วของลับประจำหมู่บ้าน

ตำนานที่ชาวบ้านเสกสรรปั้นแต่งขึ้นมานับแต่เธอย่างเท้าเข้ามาในหมู่บ้านแห่งนี้

สมทรงเป็นตัวละครหญิงที่มีชื่ออยู่ในตัวมากมาย เสียดยว่าไม่มีใครจะมีใครสนใจศึกษา เพราะหลงเชื่อไปตามคำพูดชาวบ้านว่าเธอชอบเปิด "ของดี" ให้ดู